

Kohtuekspertiisiseaduse ja kaasnevate seaduste muutmise eelnõu väljatöötamise kavatsus

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid

III. Küsimuse võimalikud lahendused ning põhjendus, miks on otsustatud regulatiivse lahenduse kasuks

IV. Õigusliku regulatsiooni raamid ja võimalikud regulatiivsed valikud

V. Kindlaksmääratud mõjud

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

1. Probleemi kirjeldus ja selle tekke põhjus

Käesolev eelnõu väljatöötamise kavatsus (edaspidi *VTK*) on seotud kohtuekspertiisi valdkonnas pika aja vältel tõusetunud probleemide lahendamise ja vajadusega valdkonda reguleerivat õigusraamistikku kaasajastada. *VTK*-s kaardistatakse probleemid ja püütakse leida neile lahendusi.

Kohtuekspertiisiseadus (edaspidi ka *KES*) ei ole vastavuses tegeliku olukorraga ekspertiisimaastikul. Aja jooksul on teisi kohtuekspertiisi valdkonda puudutavaid õigusakte muudetud, kuid *KES* on jäänud endiseks. Kehtiv seadus on suunatud suures osas riiklikult tunnustatud ekspertide tegevuse reguleerimisele, kuid vajalik on seaduse korrastamine selliselt, et eelkõige oleks reguleeritud riikliku ekspertiisiasutuse ekspertiisialane tegevus.

Lisaks käsitleb *VTK* kaasnevaid seaduseid, eelkõige menetlusseaduseid, kus reguleeritakse samuti kohtuekspertiisi puutuvaid küsimusi.

Probleemid võib jagada nelja suuremasse valdkonda:

1.1. Mõisted.

1.1.1. Ekspert, kohtuekspert ja riiklikult tunnustatud ekspert.

Kohtuekspertiisiseaduses ja menetlusseadustikes ei ole üheselt arusaadav, kes on ekspert, kohtuekspert ja nõ eraõiguslik ekspert (kehtivas seaduses nimetatakse riiklikult tunnustatud ekspert; edaspidi *RTE*), milles seisneb nende vahe ja kuidas on reguleeritud nende kaasamine menetlusse. Ebaselgus toob endaga praktikas kaasa probleemid menettejatele, kes peavad ekspertiisi tellimiseks tegema täiendavaid päringuid, et kindlaks teha, kellelt millist ekspertiisi tellida, milliseid küsimusi saab eksperdile esitada ja millises vormis need tellida. See omakorda aga pikendab ekspertiisi tähtaega, mis mõjutab menetluse pikkust.

Kriminaalmenetluse seadustiku (lühendatult *KrMS*) § 95 lõike 1 järgi on ekspert isik, kes rakendab kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud juhtudel ja korras ekspertiisi tehes mitteõiguslikke eriteadmisi. Viidatud paragrahv kasutab sõna ekspert üldmõistena. Ekspert ei pea töötama riiklikus ekspertiisiasutuses. *KrMS* § 95 lõige 2 kohustab menettejat ekspertiisi määramisel eelistama riiklikku ekspertiisiasutust (milleks on Eesti Kohtuekspertiisi Instituut; lühendatult *EKEI*). Kui

vajalikku ekspertiisiliiki EKEI-s ei tehta, peab menetleja eelistama riiklikult tunnustatud ekspertide nimekirjas olevat eksperti, kuid eksperdiks võib määrata ka muu asjakohaste teadmistega isiku. Mõistet „kohtuekspert“ KrMS ei tunne, küll aga ütleb KES § 5, et kohtuekspert on riiklikus ekspertiisiasutuses töötav isik, kelle tööülesanne on teha ekspertiise.

Kuna KrMS sisuliselt kohustab eelistama riiklikku ekspertiisiasutust ehk kohtueksperti ning muu isiku määramine on piisavalt selge- eksperdiks võib määrata ka muu asjakohaste teadmistega isiku, siis nende kahe kategooria osas vahetegu kriminaalmenetluses ei ole ilmselt problemaatiline. Küll aga on praktikas sageli ebaselge riiklikult tunnustatud eksperdi olemus kohtuekspertiga võrreldes. KES-is kehtestatud nõuete alusel ei ole võimalik üheselt aru saada riiklikult tunnustatud ekspertide tähendusest, samuti tuvastada nimekirja kantud isiku reaalselt pädevust ja kompetentse, mis toetaksid menetlejat valiku tegemisel. Praktikas on seni rohkem tähelepanu pööratud formaalsetele nõuetele kui RTE-de tegelikele kompetentsidele. Nimekirjast (mida peab EKEI) väljaarvamise alused praktiliselt puuduvad. Nimetus „riiklikult tunnustatud ekspert“ annab väljaspool EKEI-d tegutsevatest ekspertidest nii menetlejatele kui ka laiemale üldsusele vale ettekujutuse, kuna nende nimetuses sisalduv „riiklik tunnustus“ annaks justkui riikliku garantii, mis aga on eksitav. Praktikas on ette tulnud arvamused, kus RTE-sid peetakse pädevamateks kui EKEI-s töötavaid kohtueksperte või valdkonna pädevaid teadlasi või teadustöötajad ja asjatundjad, kuna EKEI ekspertide nimetuses puudub täiend riikliku tunnustuse kohta.

Samuti on praktikas aeg-ajalt probleemiks, et RTE-d kasutavad RTE nimetust ka menetlusega mitteseotud asjades. See tekitab asjatut segadust, kui menetlusväliselt koostatud dokument lisandub hiljem menetlusdokumentidesse ja jätab mulje, et asjas oleks justkui juba (riiklik) ekspertiis tehtud.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (lühendatult *TsMS*) ekspertide loetelu sisaldav regulatsioon on selgem kui KrMS-is. *TsMS* § 294 lg 1 ütleb, et ekspertiisi teeb riiklikus ekspertiisiasutuses töötav kohtuekspert või muu asjatundja, riiklikult tunnustatud ekspert või kohtu määratud muu eriteadmistega isik. Seadus ei ütle siiski otse, et esimeses järjekorras tuleks eelistada EKEI-s töötavat kohtueksperti. Küll aga sätestab lõige 2, et kui ekspertiisi tegemiseks on olemas riiklikult tunnustatud ekspert, määratakse muu isik eksperdiks üksnes mõjuval põhjusel.

Kuna erinevad menetlusseadustikud ning kohtuekspertiisiseadus reguleerivad erinevat liiki ekspertide mõisteid erinevalt, mis ei ole üheselt ja selgelt mõistetav, on vaja kaaluda õigusliku regulatsiooni ühtlustamist.

1.1.2. Ekspertiisi õigused ja kohustused. Ekspert kohtus ja vaatlusel.

Ekspertiisi õigused ja kohustused tulenevad menetlusseadustikest. Seejuures on KrMS § 98 regulatsioon oluliselt põhjalikum ja täpsem kui *TsMS* § 302 analoogne regulatsioon.

Tuleks täpsemalt kaaluda, kas eksperdi õigused ja kohustused on otstarbekas sätestada menetlusseadustikes või hoopis kohtuekspertiisiseaduses.

Aeg-ajalt on probleemiks see, et kohtusse ei saa minna see ekspert, kes ekspertiisiakti koostas, kuid kohus kutsub alati eksperti nimeliselt. Kui kohtus on vaja selgitada konkreetse ekspertiisiliigiga seotud küsimusi - milliseid uuringuid kasutatakse ja kuidas tulemus saadakse, võiks seda teha ka mõni teine selle valdkonna ekspert (nt peaekspert või osakonna juhataja). Täpsemalt oleks vaja kaaluda, kas teema vajab eraldi reguleerimist.

Praktikas kaasatakse kriminaalasjades sageli ekspert sündmuskoha vm-le vaatlusele. KrMS §-ga 83 on reguleeritud vaatluse eesmärk ja objektid ning lõikes 3 nimetatakse isikud, keda võib vaatlusele kaasata. Eksperti loetelus ei ole, kuid on asjatundja (KrMS § 109¹). Samas KrMS § 85

laiba vaatlus nimetab lõikes 3 otsesõnu, et võimalusel kaasatakse kohtuarst (kes on kohtuekspert). Samuti on § 88 lõikes 2 isiku läbivaatusel. KrMS § 100, mis räägib (sündmuskohalt) võrdlusmaterjali kogumisest ekspertiisiks, nimetab samuti lõikes 4 kohtuarsti. Samas ei ole täpsemalt reguleeritud ekspertide kaasamine ja roll sündmuskoha vm-le vaatlusele.

Tuleks kaaluda, kas oleks vajalik täpsemalt reguleerida eksperdi kaasamine (sündmuskoha) vaatlusele.

1.1.3. Ekspertiis, eksperdi arvamus ja ekspertiisiakt. Uuring ja uuringuakt.

KrMS § 105 kohaselt korraldatakse ekspertiis tõendamisvajadusest lähtudes menetleja määruse alusel. KrMS § 106 sätestab nõuded ekspertiisimäärusele, mille menetleja koostab ning saadab eksperdile. KrMS § 107 loetleb nõuded ekspertiisiaktile, milles tuleb esitada uuringute kirjeldus ja uuringutulemuste hindamise andmed ning eksperdiarvamuse põhjendus. Ekspertiisiakti lõpposas tuleb esitada uuringutele tuginev eksperdiarvamus.

Samas reguleerib TsMS § 301 analoogselt KrMS §-le 107 ekspertiisi tulemuste interpreteerimist, kuid nimetab seda dokumenti eksperdiarvamuseks (KrMS – ekspertiisiaktiks), mis peab sisaldama uuringute üksikasjaliku kirjelduse, uuringute tulemusena tehtud järeldused ja põhjendatud vastused kohtu küsimustele.

Lisaks mõistete erinevusele menetlusseadustikes on sama regulatsioon antud ka KES-is eelnevatest veelgi erinevalt. Nimelt KES § 3 püüab menetlusseadustikes sisalduva kokku võtta ühte lausesse- eksperdiarvamus on tõendamisel tähtsa asjaolu kohta tehtud ja ekspertiisiaktis väljendatud kategooriline või tõenäoline eksperdijäreldus. KES-i regulatsioon toob omakorda sisse uue mõiste- eksperdijäreldus, mida teised seadused ei tunne ja mida ei seleta lahti ka KES ise.

Lisaks eksperdi koostatava dokumendi definitsioonile, sisaldab KES § 2 mõistet kohtuekspertiis, mida menetlusseadustikud ei tunne. Kuna KES-i kohaselt on kohtuekspert EKEI-s töötav ekspert, siis nimetatakse KES-is ka kohtueksperdi poolt teostatavat ekspertiisi kohtuekspertiisiks. Kuna aga menetlusseadustike regulatsioon ei ole riikliku ekspertiisiasutuse spetsiifiline, räägivad need ekspertiisist, mitte kohtuekspertiisist.

Selline mõistete paljusus sama tegevuse kohta on eksitav ja vajaks kohendamist.

Lisaks mõistete erinevusele, on analüüsitud ekspertiisiakti (või siis eksperdiarvamuse) sisu ja mahtu. Sellekohane analüüs on tehtud ka KrMS-i revisjoni käigus ja analüüsist tulenevad ettepanekud on lühidalt kirjas ka vastavas VTK-s¹, kuid korraldatakse üle ka kõnesolevas VTK-s. Kuigi viidatud TsMS § 301 on lühem kui KrMS § 107, siis ometigi nõuavad mõlemad praegu eksperdilt oma arvamus põhendamiseks läbi viidud uuringute kirjeldamist ning uuringute põhjal tehtud järelduste põhendamist lisaks nende selgele väljatoomisele küsimustele vastamise näol. Kehtivad seadused ja Riigikohtu lahenditest lähtuv praktika ei luba vormistuse ja sisu osas teha erandeid erinevatele ekspertiisiliikidele ega ka vahetegu ekspertiisi mahukusest lähtuvalt. Näiteks DNA ekspertiisi tehes rakendab ekspert alati ühesuguseid teaduslikke meetodeid ja teeb samu uuringuid, mille kirjelduste lisamine igakordselt ekspertiisiaktis kulutab asjatult eksperdi aega ja lisab aktile pikkust, kuid mitte sisu ning nende teaduslike meetodite kirjelduste lugemine kulutab omakorda menetleja aega. Selle asemel oleks otstarbekas kaaluda paindlike nõuete kehtestamist. Ekspert ei peaks igakordselt ekspertiisiakti koostamisel sisuliselt teadustööd kirjutama, vaid kohus võiks vajadusel ekspertiisiakti selgitamiseks kutsuda eksperdi kohtusse, kes selgitaks oma arvamus kujunemist ning teeks seda suuliselt lihtsamalt kui aktis kirjutades. Kriminaalkohtumenetluses

¹ KrMS revisjoni eelnõu, millega on kavas lihtsustada nii ekspertiisimääruse kui –akti vormistusnõudeid, on plaanis saata kooskõlastusele 2018.a märtsis

näiteks koostab kohus esialgselt vaid kohtuotsuse resolutiivosa ning kui kohtumenetluse pooled ei loobu apellatsioonioigusest, koostab maakohus kohtuotsuse tervikuna (vt KrMS § 315). Analoogne süsteem võiks olla ka ekspertiisiaktide koostamisel.

Kehtivas õiguses kasutatakse sõna „uuring“ kohtuekspertiisi valdkonnas mitmes erinevas tähenduses: *uuring, mis on ekspertiisi osa; uuring kui iseseisev eksperdi poolt teostatud tegevus*, mille kohta vormistatakse eraldi dokument, nn uuringu vastus (näiteks korrakaitseaduse (edaspidi KorS) § 4 kohaselt läbiviidav alkoholijoobe tuvastamine vereproovi uuringuga; jooebeseisundi tuvastamisel bioloogilise vedeliku proovi uuring jt). Uuringuna käsitletakse ka teatud muid EKEI ülesandeid, mis on asutusele seaduse alusel pandud, kuid mida seadus otse ei nimeta uuringuks, küll aga arvestatakse neid EKEI statistikas nii. Näiteks KrMS § 99¹ sätestab, et sõrmejäljed ja DNA-proovi andmed kantakse vastavasse registrisse ning kuna see tegevus nõuab EKEI-lt üsna mahukat ressursi, arvestatakse seda kui uuringut, mille tulemusel ei vormistata ühtki dokumenti. Samuti tehakse näiteks kõigi uute sõrmejäljekaartidega, mis registrisse tulevad; TP/UL uuring, mis tähendab, et võrreldakse uusi EKEI-sse saadetud sõrmejälgi seni avastamata sündmuskohajälgedega. Dokument (mida nimetatakse uuringuteatis) vormistatakse vaid siis, kui saadakse kokkulangevus.

Lisaks on eraldi liik menetlusasjadega mitteseotud (tasuline) uuring, mis on reguleeritud KES § 9 lõikes 4 ja §-des 9²- 9³. Praktikast on sageli nii, et tasulise uuringu tellija soovib EKEI-lt tellida nn tasulist ekspertiisi ja esitab selle hiljem kohtumenetluses. Tellija ei saa aru, miks tulemust nimetatakse uuringuks.

Paljudel juhtudel viiakse uuringud läbi samade meetodite alusel nagu ekspertiis ja võrreldavas mahus, erinevus seisneb vaid nimetuses ja tulemuse vormistamises, mis on omakorda segadust tekitav ja tuleks kaaluda mõistete korrastamist.

Lisaks ekspertiisidele ja uuringutele küsitakse EKEI-st erinevat informatsiooni (saadetakse päringuid), mida kehtiv seadus üldse ei reguleeri. Menetlusasutuste poolt esitatud taotlused ja ekspertiisitegevusega seonduva muu informatsiooni küsimine ning sellele vastamine peaks aga kandma ühist nimetust. Praktikast vastavad osad eksperdid neile ametikirjaga, osad koostavad uuringu vastuse, osad vastavad elektronkirja teel jne.

1.2. Andmekogud ja registrid.

Kohtuekspertiisiseadus reguleerib kolme EKEI-s kasutusel olevat infosüsteemi ja registrit, mille põhimääruste kehtestamiseks annab volitusnormi KES § 9¹ kohtuekspertiisi infosüsteemile ja KES §-d 9⁴-9¹⁰ riiklikule DNA-registrile ja riiklikule sõrmejälgede registrile. Sõrmejälgede- ja DNA-registrit mainib ka KrMS, mille §-d 99¹ ja 100 reguleerivad andmete kandmist neisse registritesse ja samuti vangistuseseaduse (lühendatult VangS) § 18 ja väärtemenetluse seadustiku (lühendatult VTMS) § 31¹; välismaalaste seaduse § 275 lg 4; välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 15 lg 7; väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse § 31² lg 3 ja § 33¹² lg 4 ning seonduvalt teatud ametikohtadel töötavate isikute jälgede ja proovide välistamise vajadusega reguleerivad teemat ka politsei ja piirivalve seaduse § 45¹; päästeteenistuse seaduse § 7³; kaitseväeteenistuse seaduse § 92¹ ja KES § 25¹. Seejuures on regulatsioon kohati ebaühtlane, kajastades mõnes seaduses proovide ja jälgede võtmist, kuid mitte nende registrisse kandmist ning samuti on kohati erinevusi terminoloogias. Näiteks on paralleelselt kasutusel mõisted isiku tuvastamine ja isikusamasuse tuvastamine. Sellised ebakõlad vajaksid ühtlustamist.

Teisi registreid, andmekogusid või infosüsteeme ei ole praegu seadustes mainitud. DNA-registri regulatsioonides on mitmeid probleeme, mis vajavad täiendavat analüüsimist ning samuti on vaja kaaluda ka teiste EKEI-s kasutusel olevate infosüsteemide reguleerimise otstarbekust seaduse või

rakendusaktiga.

EKEI edastab näiteks Eestis avastatud võltsitud eurorahade kohta tehnilisi ja statistilisi andmeid Euroopa Keskpanga poolt hallatavasse CMS (Counterfeit Monitoring System) võltsingute seiresüsteemi. Andmete registrisse kandmine toimub Euroopa Keskpanga juhendite alusel, NAC (National Analyse Centre - Rahvuslik Analüüsikeskus, milleks on EKEI dokumendiosakond) ja CNAC (Müntide Rahvuslik Analüüsikeskus, milleks on EKEI keemiaosakond) volitatud töötajate poolt².

Euro paberraha osas koordineerib tegevust CAC – Counterfeit Analyse Centre- Võltsingute analüüsikeskus- Euroopa Keskpanga juures, müntide osas ETSC – European Technical and Scientific Centre – Euroopa Tehnika ja Teaduskeskus.

NAC ja CNAC ekspertide ülesanded on ka ekspertiisiaktide koostamine ja kohtus tunnistuste andmine. Selleks saab kasutada CMS andmeid.

Kuna EKEI-l on oluline roll võltsitud eurorahade vastases rahvusvahelises võitluses, tuleks kaaluda ka selle ülesande ära nimetamist õiguslikus regulatsioonis.

Riiklik DNA-register.

2012.a augustis jõustunud seadusemuudatuste tegemisel oli üheks eesmärgiks viia Eesti DNA-registri õiguslik regulatsioon vastavusse Euroopas üldlevinud tavadega. Varasemalt võeti DNA-proove väga suurelt osalt õiguskaitse huviorbiiti sattunud isikutelt. Seadusemuudatustega taotleti, et DNA andmete registrisse viimine saaks aset leida vaid alates teatavast kuriteo raskusastmest. Selleks lisati KrMS-i § 99¹. Seadusemuudatuste ettevalmistamisel kavandati nimetatud paragrahv olema põhialus, millest lähtuvalt võetakse proove kriminaalmenetluse käigus kahtlustatavalt ja süüdistatavalt.

DNA-registrisse kantavate andmete seaduslik alus.

KrMS § 99¹ lõige 1 loetleb isikute kategooriad, kellelt proovi võtmine ja DNA-registrisse viimine on kohustuslik. Lõige 2 laiendab seda ringi, kuid selle lõike alusel pole proovi võtmine ja registrisse viimine kohustuslik, mistõttu seda praktikas sageli ei tehta. Samas ütleb VangS § 18, et vanglasse karistust kandma saabunud isikult võetakse sõrmejäljed ja DNA-proov, kui seda ei ole tehtud eelvangistuses või varem kriminaalmenetluse käigus. Vangistusseaduse regulatsiooniga seondub kaks probleemi. Esiteks sätestab VangS § 90, mis reguleerib eelvangistuses viibivate isikutega seonduvat, et kui vastavas peatükis ei ole erandit tehtud, siis rakenduvad vahistatutele samad sätted, mis süüdimõistetutele. Ja kuna nimetatud peatükk ei tee sõrmejälgede ja DNA proovi võtmiseks erandit, rakendatakse ka vahistatutele VangS §-i 18, mis oli algselt mõeldud süüdimõistetutele ja sedagi vaid juhul, kui eelnevalt ei ole menetteja korraldanud kriminaalmenetluse käigus DNA-proovi ja sõrmejälgede võtmist KrMS § 99¹ kohaselt. Praktikast on aga probleem selles, et vanglal ei ole informatsiooni, kas jäljed ja proovid on eelnevalt võetud või mitte ja seetõttu võetakse need topelt. Seejuures märgib vangla võtmise alusena VangS § 18, mitte aga KrMS § 99¹ lõike 1 või 2. Ka EKEI ei suuda tuvastada, kas sama isiku jäljed ja proovid on juba registris või mitte, sest kriminaalmenetluse ajal on menetlusel teine number kui kohtumenetluses ja hiljem ei suudeta neid omavahel kokku viia. Tegemist ei ole siiski vaid praktilise probleemiga, mille erinevad asutused võiksid omavahel ära lahendada. Oluline on seaduse ühetaolisus ja selgus

---

² NAC ja CNAC moodustamise aluseks on nõukogu määrus (EÜ) nr 1338/2001, mille artikli 4 lõikes 1 ja artikli 5 lõikes 1 nimetatud pädev asutus on ekspertiisiasutus.

ning andmete kogumine vaid konkreetselt vajadusest lähtudes ja topelt andmete kogumise vältimine.

DNA-registrisse kantavate andmete loetelu.

KES § 9⁷ lg 5 sätestab, et riiklikusse DNA-registrisse kantakse järgmised andmekoosseisud:

- 1) DNA-proovi andmed;
- 2) viide DNA-proovi võtmise alusdokumentidele;
- 3) informatsioon DNA-proovi andmetega tehtavate toimingute ja nende tulemuste kohta.

Punktis 1 kasutatud mõiste „DNA-proovi andmed“ on mitmetähenduslik ja selle all võib mõista nii DNA-profiili kui muid DNA-prooviga kaasnevaid andmeid. Tegelikult kantakse selle punkti alusel registrisse vaid DNA-profiil, mistõttu tuleks nii ka seaduses sätestada. Riikliku DNA-registri põhimääruses ongi samas tähenduses kasutatud mõistet DNA-profiil.

Teine probleem on seotud sellega, et riiklikusse DNA-registrisse tuleb kanda viide DNA-proovi võtmise alusdokumendile. Kuna isikult saadud DNA-profiil kantakse registrisse vaid ühel korral, kuid registrisse kandmise aluseid võib olla rohkem kui üks, pole selline nõue isikuprofiilide korral põhjendatud. Küll aga võiks alusdokumendi nõue jääda alles sündmuskohaprofiilide osas.

Sündmuskohaprofiilide kustutamise loetelu.

KES § 9⁹ lg 4 sätestab, et sündmuskohaprofiilid kustutatakse registrist vaid kahel juhul:

- 75 aasta möödumisel registrisse kandmisest
- pärast isikuga seostamist.

Registri pidamise algusaegadega võrreldes on kvaliteedinõuded DNA-profiilide registrisse kandmise osas oluliselt karmistunud. Paljud DNA-profiilid, mis kunagi on registrisse kantud, ei vasta enam tänapäevastele nõuetele ja annavad palju valepositiivseid kokkulangevusi, mistõttu sellised profiilid tuleks registrist kustutada, kuid selleks peab olema seaduslik alus, mida kehtivas seaduses ei ole.

Teadmata kadunud isikute regulatsioon.

DNA-registrisse viiakse DNA-profiile, mis on saadud tuvastamata surnutelt, teadmata kadunud isikute isiklikelt esemetelt ning teadmata kadunud isikute lähisugulastelt. Nimetatud profiile DNA-registrisse viimata pole tuvastamine sageli võimalik. Samas ei ole see teema üheski seaduses käsitlemist leidnud ja praegu puudub seaduslik alus nimetatud kategooriaga isikutelt proovide kogumiseks ning DNA-registrisse kandmiseks, st. puudub seaduslik alus DNA-registri kasutamiseks surnute tuvastamise eesmärgil ja teadmata kadunud isikute otsinguteks.

1.3. Ekspertiisitegevuse korraldamine ja rahastamine.

1.3.1 Riiklik ekspertiisiasutus. Ekspertiiside nimekiri ja -välismaalt tellimine.

Kehtivas seaduses (KES § 8 lg 1) on riiklik ekspertiisiasutus defineeritud kui riigiasutus, mille tegevuse põhieesmärk on teha ekspertiise. Samas on riiklik ekspertiisiasutus riikliku ja rahvusvahelise teadmise ja ekspertiisi keskuseks kohtuekspertiisi valdkonnas, mille ülesandeks on lisaks ekspertiiside tegemisele ka koolitamine, teadustegevus, riiklike registre haldamine,

teabevahetus ja muu tegevus, mida ei ole praegu seaduses nimetatud.

Kuna kehtiv seadus on koostatud ajal, mil Eestis oli mitu riiklikku ekspertiisiasutust, siis sisaldab seadus sellekohaseid sätteid, mis on tänases ühe riikliku ekspertiisiasutuse kontekstis ebatäpsed. Näiteks on KES § 8 lõikes 3 antud Vabariigi Valitsusele volitusnorm ekspertiisiasutuste nimekirja kinnitamiseks. Käesoleval ajal on ainsaks riiklikuks ekspertiisiasutuseks Eesti Kohtuekspertiisi Instituut (EKEI), mistõttu on mittevajalik volitusnormi alusel antud eraldi määrus ja kaaluda tuleks KES-is vastava osa kaasajastamist.

Ebaühtlased ja vananenud on samuti volitusnormid KES §-s 9, mille lõige 2 lubab kehtestada nii ekspertiiside loetelu kui ka teatud ekspertiisidele kehtestada nõuded, mida on rakendatud vaid tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise korra kehtestamiseks. Seejuures on antud volitusnorm lõikes 2 kohtuarstlike, kohtukeemia-, kohtubioloogiaekspertiiside loetelu ja nõuete osas selliselt, et loetelu võib kehtestada nii Vabariigi Valitsus kui pädev minister, aga nõuded vaid Vabariigi Valitsus. Selline vahetegu ei ole otstarbekas. Lisaks annab § 9 lõige 3 volitusnormi kriminalistikaekspertiiside loetelu kehtestamiseks, kuid mitte nõuete kehtestamiseks. Volitusnorme puudutav teema ning vastavad määrused tuleks tervikuna üle vaadata ja kaasajastada.

Kehtiv KES § 9 lõige 1 loetleb ekspertiisiasutuse pädevusena järgmiste ekspertiiside tegemise: kohtuarstlikud-; kohtubioloogia-; kohtukeemia-; kriminalistika- ja muud ekspertiisid, mis on ette nähtud asutuse põhimääruses. Justiitsministri 14.12.2007 määrusega nr 51 kehtestatud Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi põhimääruse § 9 punkt 4 nimetab lisaks KES-i üldisele loetelule kohtupsühhiaatriaekspertiisid, mida EKEI-s tehakse. Justiitsministri 18.01.2008 määrus nr 4 Riiklikus ekspertiisiasutuses tehtavate ekspertiiside loetelu § 1 nimetab samad ekspertiisiliigid nagu on KES § 9 lõikes 1. Sama määruse §-d 2-5 aga loetlevad ekspertiisiliigid ning alaliigid. Seejuures kasutatakse sõna „ekspertiisiliik“ erinevas tähenduses. Näiteks § 3 sätestab, et kohtubioloogiaekspertiisi liik on DNA-ekspertiis, mis ei vasta tegelikkusele ja on eksitav.

Praeguse KES-i ja selle alusel antud aktide ekspertiiside loetelu ei vasta ka tegelikkusele. Näiteks ei ole EKEI-s juba aastaid kohtubioloogilist ekspertiisiliiki, vananenud on nii kohtuarstlike kui kriminalistika ekspertiiside loetelu. DNA-ekspertiisi nimetus ei piiritle seda osa DNA valdkonnast, mille suhtes on olemas ekspertiisivõimekus. Kriminalistika ekspertiiside nimekirjas puuduvad teatud ekspertiisi liigid nt mündi ekspertiis jt. Praegune nimekiri ei vasta ka ekspertiiside rahvusvahelisele liigitusele. Seega tuleks kaaluda ekspertiiside loetelu muutmist tegelikkusele vastavaks, võttes aluseks rahvusvaheliselt tunnustatud (ENFSI³) põhimõtted.

Kuna teadus ja tehnoloogia arenevad väga kiiresti, loob see nii vajaduse kui eeldused uute ekspertiisiliikide tekkeks, mistõttu tuleks kaaluda KES-is ekspertiisiliikide kehtestamist senisest paindlikumalt ning täpsemalt reguleerida see madalamalseisva õigusaktiga.

Kehtivates seadustes ei ole kuigivõrd reguleeritud välismaalt ekspertiiside tellimise võimalusi, -korda ja -rahastamist. KES ei maini teemat üldse, kuid KrMS § 95 lõige 4 ütleb, et menetteleja võib taotleda, et ekspertiis tehakse välisriigi ekspertiisiasutuses, ja kasutada välisriigis antud ekspertiisiarvamust tõendina kriminaalasja lahendamisel.

Samuti ei kajastu seadustes ka välisriigi poolt EKEI-lt tellitavate ekspertiiside temaatikat. Mõlemad nimetatud küsimused on aga praktikas aeg-ajalt aktuaalsed ja vajaksid seetõttu mõningast regulatsiooni. Eriti aktuaalne on teema tulevikus piiriülese kuritegevuse levikuga aga ka Euroopa

³ ENFSI (European Network of Forensic Science Institutes) on Euroopa kohtuekspertiisiasutuste koostöövõrgustik (64 asutust 36 riigist), mille eesmärk on kohtuekspertiisiasutuste koostöö edendamine, kvaliteeditasemete ühtlustamine läbi akrediteerimise, sh. uurimisvaldkondade (ekspertiisiliikide) harmoneerimine aastaks 2020

Liidu õiguskaitseseaduste koostöö tihenemisega.

1.3.2. Ekspertiiside rahastamine ja hinnakiri.

Ekspertiiside rahastamist reguleerib kohtuekspertiisiseaduse 5. peatükk, mille esimene jagu käsitleb ekspertiisikulude arvestamise põhimõtteid ning rahastamist ning teine jagu sätestab konkreetsete summadena ekspertiiside hinnad. Kolmandas jaos on osaliselt uuringute hinnad.

Lisaks reguleerivad ekspertiiside rahastamist mõningal määral järgnevad määrused:

- Vabariigi Valitsuse 22.12.2005 määrusega nr 322 kehtestatud „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“⁴ reguleerib muu hulgas eksperdile ja spetsialistile menetlusest osavõtuga seotud kulude hüvitamist ning täiendavalt eksperdi tasu kujunemist kohtupsühhiaatria- ja kohtupsühholoogiaekspertiisi tegemisel.
- Vabariigi Valitsuse 19.06.2014 määrus nr 88 „Bioloogilise vedeliku proovi võtmise, säilitamise, uuringuks edastamise, uuringu tegemise ja nende toimingute tasustamise kord“⁵ reguleerib muu hulgas riiklikule ekspertiisiasutusele uuringu eest tasumist.

KES § 26 kohaselt moodustavad ekspertiisikulud eksperdil või ekspertiisiasutusel ekspertiisi tegemise ja menetlusest osavõtuga tekkinud kulud. Ekspertiisi tegemist ekspertiisiasutuses rahastatakse riigieelarvest- st, et ekspertiisi tellija ei maksa EKEI-le ekspertiiside eest (välja arvatud eraisikute poolt tellitavad, menetlusasjadega mitteseotud uuringud).

KES § 26¹ täpsustab, et EKEI-s tehtud ekspertiisi maksumuseks on kas:

- KES 5. peatüki teises jaos kehtestatud ekspertiisi hind või
- ekspertiisi käigus uuritud ekspertiisiobjektide arvu ja KES-ga kehtestatud ühe ekspertiisiobjekti ekspertiisi hinna korrutis (näiteks DNA ja kohtukeemia ekspertiisis) või
- toksikoloogiaekspertiisi käigus kasutatud meetodikate maksumuse summa (näiteks ainete määramine gaasikromatograafi- massispektromeetriga) ja ekspertiisiobjektide arvu korrutis.
- kohtuarstliku ja meditsiinilise kriminalistika ekspertiisi maksumuseks on ekspertiisi hinna ja ekspertiisi käigus tehtud lisauuringute hinna summa.

KES § 26² täiendab, millised kulud kuuluvad EKEI-s tehtava ekspertiisi ja lisauuringu hinna koosseisu:

- 1) eksperdi palga kulu;
- 2) materjalikulu;
- 3) seadme hooldamise ja remondi kulu;
- 4) ekspertiisi tegemiseks vajalik transpordikulu;
- 5) administreerimiskulu;
- 6) kommunaalkulu;
- 7) põhivara kulum.

Ekspertiiside hinna sisse ei kuulu investeeringute kulud.

Ekspertiisi hinnakirja kinnitas enne 1.03.2010 jõustunud KES-i muudatusi justiitsministri ettepanekul Vabariigi Valitsus. Hinnakiri toodi määrusest seadusesse, kuna leiti, et avalik-õiguslike ülesannete eest võib tasu võtta üksnes siis, kui see on ette nähtud seaduses. Hinnakirja on sellest ajast

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13352202>

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062014004>

muudetud vaid kaks korda ning seda ei ole üle vaadatud süsteemselt. Muudetud on mõningate ekspertiiside hinna kujunemist ning eurole üleminekul korrigeeriti hindu ümardades. Hinnakiri on enamuses tegelikult tehtavate ekspertiiside osas seaduses olemas, kuid EKEI-s tehakse palju erinevaid uuringuid, mille hindu seadus ei sisalda. Praktikas lisandub siiski aeg-ajalt ka uusi ekspertiisiliike, millel seaduses hinnakirja ei ole, näiteks seksuoloogiline ekspertiis. Seaduses olev hinnakiri on praktikas liiga paindumatu ning see oleks otstarbekam kehtestada uuesti Vabariigi Valitsuse määrusega.

01.03.2010 KES-iga kehtestatud hinnakirja väljatöötamisel oli kohtuarstlike ja kriminalistika ekspertiiside hinna kujunemisel erinevad alused. Kohtuarstlike ekspertiiside hindade väljatöötamisel kasutati tegevuspõhise kuluarvestuse meetodikat (kasutades tarkvara QPR CostControl; tarkvara on EKEI's maha kantud 2013. aastal) ning kriminalistika ekspertiiside hind kujunes keskmise hinna põhimõttel, arvestades KES §-s 26² toodud tingimusi⁶.

2014 aastal läbi viidud analüüsi koostamiseks tehtud intervjuude käigus selgus, et ekspertide hinnangul ei vasta kehtestatud ekspertiiside hinnad tegelikkusele, kuna ei arvesta ekspertiiside eripära ning tegelikke kulusid, mis aasta-aastalt suurenevad. Näitena võib siin tuua jäljeekspertiisi, kus hind on kindlaks määratud ning ei sõltu ekspertiisi saadetud objektide hulgast ega ka ekspertiisi keerukusest, ühes ekspertiisis võib olla üks objekt või ka 31 objekti ning hind on alati ühesugune.

Näiteks DNA ekspertiisi/uuringu lõplikud hinnad kujunevad välja järgmiselt.

- ekspertiisiks esitatakse küll vaid 1 ekspertiisiobjekt (näiteks suur kilekott väikeste narkootilise aine pakenditega)
- kuid pakenditelt võetakse 10 DNA proovi, millega viiakse läbi 27 reaktsiooni.
- hind seega 27 korda 57 eurot⁷.

Seega ei tulene DNA ekspertiisi hind praegu seaduses toodud alustest. Samas põhineb reaktsiooni alusel hinnaarvestus DNA ekspertiisi tegelikul maksumusel, mistõttu oleks otstarbekas see õigusaktis viia tegeliku praktikaga kooskõlla. Riigikohus on oma lahendis 3-1-1-120-12 öelnud, et ekspertiisi hind ei sõltu asjaolust, mitme inimese DNA-proove analüüsiobjektilt leida üritatakse või milline summa ekspertiisi tegemiseks tegelikult kulutatakse⁸. Samas nentis Riigikohus selles lahendis, et DNA ekspertiisi hinda on õigesti arvatud ning praktikas rakendatav hinna kujunemise alus on õige.

Ka relva- või jäljeekspertiisi puhul tuleks kaaluda, kas on otstarbekam lähtuda ekspertiisiobjektide arvust või ekspertiisi raskusest või mahukusest. Näiteks tulirelvaekspertiis võib sisaldada 50 erinevat tulirelva ekspertiisiobjektidena, kuid kui nende kõigi osas ei ole vajalik ühesuguse töömahuga tegevus, mistõttu ei ole objektide arvu aluseks võtmine põhjendatud ja lähtuda tuleb ekspertiisi raskusastmest.

Justiitsministeerium on asunud oma 30.06.2005 kirjas Õiguskantslerile seisukohale, et oma olemuselt on ekspertiisi läbiviimise eest võetav tasu riigilõiv, kuivõrd riigilõiv on tasu riigi poolt avalik-õigusliku toimingu tegemise või dokumendi väljaandmise eest eesmärgiga hüvitada riigi poolt tehtava konkreetse toimingu kulutused toimingust huvitatud isiku poolt ning lõivu maksja saab konkreetse vastuteene eksperdiarvamuse näol.⁹ Õiguskantsler nõustus Justiitsministeeriumi seisukohaga, et ekspertiisitasu on sisuliselt riigilõiv ning on oma 05.10.2005 kirjas öelnud, et avalik-

⁶ Kohtuekspertiisiseaduse seletuskiri URL: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=90e39a9a-3599-fa92-5eee-d13a6bb0c37e&>

⁷ Samas KES-i kohaselt ei tohiks hinda arvestada reaktsioonide järgi, vaid ekspertiisi saadetud objektide järgi olenemata sellest mitu reaktsiooni läbi viidi.

⁸ Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 07.12.2012 otsus nr 3-1-1-120-12

⁹ Justiitsministeeriumi 30.06.2005 vastus Õiguskantslerile nr 3-2-04/7446

õiguslike rahaliste kohustuste kehtestamise delegeerimine täidesaatvale võimule võib olla lubatav tingimusel, kui see tuleneb rahalise kohustuse iseloomust ning seadusandja määrab kindlaks diskretsiooni ulatuse, mis võib seisneda tasu alam-ja ülemmäära seadusega sätestamises, tasu suuruse arvestamise aluste kehtestamises vms.¹⁰ Ekspertiiside tegelikud hinnad sõltuvad materjalide, kasutatava aparatuuri, tööjõu ning samuti muude komponentide maksumusest, mistõttu on vajalik nende üle vaatamine teatava regulaarsusega. Ka seetõttu ei ole otstarbekas fikseerida ekspertiiside hinnad seaduse tasandil ning mõistlik oleks määrata KES-is tasu suuruse arvestamise alused ning hinna kujunemise komponendid ja konkreetset hinnad kehtestada Vabariigi Valitsuses määrusega.

1.4. Raske haiguse definitsioon ja tervisetõendid.

Justiitsministeerium jõudis 2014.a valminud analüüsis¹¹ järeldusele, et raske haiguse definitsioon ei ole kõigile tervishoiutöötajatele selgelt ja üheselt mõistetav, samuti on see erinevalt reguleeritud erinevates menetlusseadustikes. Õiguskantsler on korduvalt juhtinud Justiitsministeeriumi tähelepanu asjaolule, et KrMS § 170 lg 2 punkt 3, TsMS § 422 ja HKSM § 150 sõnastused on erinevad ja vajavad kooskõlla viimist.

Kehtiv KrMS § 170 lg 2 punkt 3 loetleb, et menetlustoimingule ilmumata jäämise mõjuv põhjus on „raske haigestumine või lähedase ootamatu raske haigus, mis ei võimalda isikul ilmuda menetteleja juurde“. Kehtiva TsMS § 422 lõike 1 kohaselt „mõjuvaks põhjuseks hagile vastamata jätmiseks või kohtuistungile ilmumata jätmiseks ja sellest teatamata jätmiseks on eelkõige liikluskatkestus, poole ootamatu haigestumine või lähedase ootamatu raske haigus, mille tõttu isik ei saanud hagile vastata või kohtusse ilmuda ega saata kohtusse esindajat“. HKSM § 150 lõige 1 kordab TsMS sõnastust mõjuva põhjusena.

Menetlustoimingule ilmumata jäämise mõjuvad põhjused on loetletud KrMS §-s 170 ja TsMS §-s 422, mis annavad volitusnormi valdkonna eest vastutavale ministrile vastavate tõendite väljaandmise korra kehtestamiseks. Seoses tervisetõenditega, mille väljaandmise põhimõtteid ja korda muudeti eespool viidatud analüüsi tulemusena, on jätkuvalt praktikas problemaatiline asjaolu, et nõutakse tõendi esitamist ka oma kutsetööd tegevatest menetlusosalistelt (nt advokaat), mis ei ole proportsionaalne, kuna advokaat teeb menetlustoimingul oma tööd. Advokaatide distsiplinaarrikkumisi arutab advokatuuri aukohus, mistõttu on tagatud järelevalve ka põhjendamatute puudumiste üle menetlustoimingult.

Vajalik on kaaluda menetlusseadustikes sisalduva regulatsiooni muutmist ning vastavatesse sätetesse erisuse tegemist, mis käsitleb oma kutsetööd tegevate menetlustoimingul osalevate isikute puudumist haiguse tõttu.

2. Sihtrühm

Kohtuekspertiisiseaduse muutmise VTK puudutab kõiki isikuid ja asutusi, kellel on kokkupuude erinevat liiki ekspertiisidega.

Ekspertiisi tegijad.

Riiklikke ekspertiisiasutusi on Eestis üks – EKEI, kus töötab 30.09.2017 seisuga kokku 142 inimest

¹⁰ Õiguskantsleri 05.10.2005 kiri nr 6-1/050835/0505672

¹¹ Kriminaalpoliitika analüüs nr 6/2014. Kätlin-Chris Kruusmaa, Anne Kruusement. Tervisetõendid menetlustoimingutes. Kättesaadav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/tervisetoendid_menetlustoimingutes.pdf

(ametikohti 152), kellest kohtueksperte on 84.

Lisaks EKEI-s töötavatele ekspertidele teevad ekspertiise riiklikult tunnustatud eksperdid, keda on 1.11.2017 a seisuga EKEI kodulehe¹² andmetel 78.

Ekspertiisi tellijad.

Ekspertiis tehakse menetleja määruse alusel. Menetlejaks on politseiuurija, prokurör või kohtunik.

Eestis on kohtute kodulehe¹³ andmetel 242 kohtuniku kohta, mis kõik pole küll pidevalt täidetud. Maakohtutes on 150 kohtuniku kohta, halduskohtutes 28, ringkonnakohtutes 45 ja Riigikohtus 19.

Prokuratuuri kodulehe¹⁴ andmetel on prokuratuuri struktuuris 191 prokuröri ametikohta.

Politseiametnikke on Eestis 2017 aasta alguse seisuga PPA andmetel 3776; neist politseiuurijaid 712.

Kohtumenetluses on ekspertiisiakt oluline ka advokaadile, keda on advokatuuri kodulehe¹⁵ andmetel üle 900.

Ekspertiiside regulatsiooni muudatustel on puutumus ka vanglatega. Vanglateenistuses töötab kokku ca 1500¹⁶ inimest, kellest küll kõik ei puutu kokku KES-ga reguleeritava valdkonnaga.

Ekspertiisialused ja ekspertiiside arv.

Ekspertiisialusteks võivad olla isikud või objektid, kelle arv on tuletatav EKEI-s teostatud ekspertiiside ja uuringute koguhulgast järgmiselt¹⁷.

2017 a. esimese 9 kuuga on tehtud EKEI-s kokku 6176 ekspertiisi (võrdluseks 2016 a. 12 kuuga 8669 ja 2015 a. 12 kuuga 9365), millest:

- kohtuarstlike 2017 a. 9 kuuga- 1560; 2016 a.- 2411; 2015 a.- 2399;
- kriminalistika ekspertiise 2017 a. 9 kuuga- 2967; 2016 a.- 3953; 2015 a.-4467;
- kohtupsühhaatria ekspertiise 2017 a. 9 kuuga- 1486; 2016 a.- 2079; 2015 a.- 2091;
- toksikoloogia ekspertiise 2017 a. 9 kuuga- 163; 2016 a.- 226; 2015 a.- 320.

Lisaks tehti toksikoloogia uuringuid 2017 a. 9 kuuga- 3058; 2016 a.- 4396; 2015 a.- 4863 ja

kriminalistika uuringuid 2017 a. 9 kuuga- 4016; 2016 a.- 3659; 2015 a.- 4548 ning

Tasulised uuringud.

Samuti tehakse EKEI-s tasulisi menetlusega mitteseotud uuringuid eraisikutele ja –asutustele, mille hulk oli 2017 a. 9 kuuga 127, võrdluseks 2015 a. kokku 250.

Riiklikusse DNA registrisse kantavate isikuprofiilide arv oli 2016 a.- 6037; 2015 a.- 4396.

3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus

Eesmärk on leida sobivad lahendused kohtuekspertiisivaldkonnas tõusetunud õiguslikele ja praktilistele probleemidele. Kuna viimati on KES-i muudetud aastaid tagasi ning vahepeal on edasi arenenud nii teadus kui tehnika, samuti ekspertiisi tegemise võimekus ja muutunud on ka ekspertiiside tellimise vajadus, siis on vajalik ka vastava seadusandluse kaasajastamine. Vastasel

¹² <http://www.ekei.ee>

¹³ <http://www.kohus.ee>

¹⁴ <http://www.prokuratuur.ee>

¹⁵ <http://www.advokatuur.ee>

¹⁶ <http://www.vangla.ee>

¹⁷ [Andmed pärinevad EKEI aruannetest. Kättesaadavad Justiitsministeeriumist.](#)

korral tekitab praktikas järjest suurem lõhe teiste seotud valdkondade ja kohtuekspertiisi regulatsioonide vahele ning kohtuekspertiisi saab piduriks menetluse kiirusele ja sujuvusele. Samuti on aegunud ja jäik regulatsioon takistuseks kohtuekspertiisi valdkonna sisemisele arengule, mis peaks just kaasas käima teaduse ja tehnika tänapäevaste saavutustega ning järgima muu maailma positiivseid trende. Järgnevalt on toodud eespool kirjeldatud probleemsete teemade osas saavutatava olukorra kirjeldus, kuhu soovitakse jõuda.

3.1. Mõisted

3.1.1. Ekspert, kohtuekspert ja riiklikult tunnustatud ekspert.

Eesmärk on, et mõisted ekspert, kohtuekspert ja riiklikult tunnustatud ekspert oleksid üheselt mõistetavad kõigile osalistele. Samuti on eesmärgiks, et vahetegu EKEI-s töötavate kohtuekspertide ja RTE-de nimekirjas olevate eraõiguslikel alustel tegutsevate ekspertide vahel oleks selgem. Üheselt mõistetavad peavad olema mõlemale esitatavad nõuded ning nende menetlusse kaasamise alused ja nimekirja kantavate ekspertide osas ka kontrollivõimalused.

Kohtuekspert peaks olema üheselt seostatav EKEI-s töötamisega ning arvestades kohtuekspertide võimalikku rahvusvahelist ekspertiisitegevust tulevikus, võiks olla kindlaks määratud ka kvaliteedikriteeriumid, millele vastab EKEI-s töötav ekspert, ning nõue, et EKEI tööandjana tagab eksperdi vastavuse nõutavale tasemele.

Kaaluda tuleks riiklikult tunnustatud ekspertide ehk RTE-de ümber nimetamist registreeritud eraekspertideks (lühendatult REE), mis annaks selgema info sellest, et tegemist on nõ kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistiga (ekspert), kes tegutseb õigussüsteemi kontekstis eraõiguslikult ja kelle andmed on kantud spetsiaalsesse registrisse, mille eesmärk on info andmine menetlejatele, kes vajavad eksperti. Nimekirja kandmise alused on samuti olulised loetleda, et tagada menetlejale kohtuekspertidega võrreldaval tasemel eraekspertide olemasolu ja seda eelkõige neis valdkondades, kus EKEI-l ekspertiisivõimekus puudub. Selleks, et oleks tagatud kohtuekspertide, kes töötavad riiklikus ekspertiisiasutuses, eelistamine menetleja poolt, on jätkuvalt asjakohane vastava regulatsiooni olemasolu menetlusseadustikes. Menetleja peaks eelistama kohtueksperti valdkondades, kus EKEI-l on ekspertiisivõimekus, ning kui seda ei ole, saaks kasutada registreeritud eraeksperti. Kui kumbki variant ei ole võimalik, kasutab menetleja eksperdina muud sobivat spetsialisti. Nii on see ka praktikas levinud.

Senisega võrreldes on eesmärk selgemalt lahti kirjutada eraekspertide nimekirja kandmise reeglid ning sealt välja arvamise reeglid.

Eesmärgiks ei saa olla EKEI-poolne otsene pädevuse kontrolli teostamine erinevate valdkondade spetsialistide üle, kes soovivad enda ekspertide nimekirja kandmist, mistõttu ei ole asjakohane rääkida ka „riiklikust tunnustusest“. EKEI-l puuduvad võimalused ja vahendid sellisel kujul kõrgetasemelisi spetsialiste kontrollida ja eksamineerida. Seega saaksid nõuded olla sellised, mida EKEI-l on võimalik kontrollida ning otsest pädevust ja kompetentsi kontrolliks kas vastavad kõrgkoolid või konkreetsel erialal kutset omistavad komisjonid või –asutused. Kuna üha enam erialasid on loonud oma kutsete andmise süsteemi, siis oleks otstarbekas usaldada valdkondlikke regulatsioone. EKEI ülesandeks võiks olla nimekirja kandmist taotlevate eraekspertide dokumentide nõuetele vastavuse kontrollimine ning nimekirja pidamine. Samuti on eesmärgiks luua võimalused eraeksperti nimekirjast kustutamiseks. Selliseks aluseks võiksid olla samuti valdkondlikule (kutse)organisatsioonile saadetud- ja seal lahendatud kaebused, mille kaudu saaksid tõendatud eraekspertide rikkumised kohtuekspertiisi valdkonnas tegutsedes või muul moel pädevuse vähenemine.

3.1.2. Eksperti õigused ja kohustused. Ekspert kohtus ja vaatlusel.

Eesmärk on selgete ja ühetaoliste õiguste ja kohustuste olemasolu erinevates menetlusseadustikes, mis tagavad menetlejatele kõrgetasemelise ekspertiisi.

Ekspertiisi koostamise temaatika ning ekspertiisi kaasamine ja roll sündmuskohal peaksid olema reguleeritud nii palju kui vaja, et see oleks praktikas paindlikult kasutatav, aga samal ajal arvestab ka ekspertiisi töö eripära ning kiire reageerimise võimalusi.

3.1.3. Ekspertiis, ekspertiisi arvamus ja ekspertiisiakt. Uuring ja uuringuakt.

Eesmärgiks on ühene arusaam kohtuekspertiisiga seonduvatest mõistetest nagu ekspertiis, ekspertiisi arvamus ja ekspertiisiakt ning samuti uuring ja uuringu tulemusel valmiv dokument. Kõigile ekspertiisiga kokku puutuvatele osalistele peab olema selge, milline on erinevus ekspertiisi ja uuringu vahel, millal tellida või teha üks või teine. Lisaks koostatakse EKEI-s dokumente, mis ei ole ekspertiisid ega uuringud ning ka nende nimetused, sisu ning kasutuse otstarve vajaksid selgust. Oluline on, et nii ekspertiisi määraja (menetleja) kui teostaja (ekspert) mõistaksid erinevate nimetuste sisu ja vormi ühtemoodi.

3.2. Andmekogud ja registrid

Eesmärk on, et kohtuekspertiisiseaduses oleks minimaalselt vajalik ning üheselt arusaadav ja hõlpsasti rakendatav regulatsioon teemas, mis puudutab EKEI-s kasutatavaid infosüsteeme ja registreid, millega kehtestatakse neile peamised nõuded ja volitusnormid põhimääruste kehtestamiseks. Registrate osas, kuhu EKEI edastab infot kas riigisiseste või Euroopa Liidu regulatsioonide kaudu, ei ole eesmärki luua seadusesse väga põhjalikku regulatsiooni, kuid andmete esitamise kohustus oleks otstarbekas siiski välja tuua.

Riiklik DNA register.

Eesmärgiks on viia Eesti DNA-registri õiguslik regulatsioon vastavusse Euroopas üldlevinud tavadega. Eesmärk on korrastatud ja kvaliteetsete andmete olemasolu registris, nende kasutamine õiguslikel alustel ja andmete liikumise jälgitavus. Samuti on eesmärgiks vältida topelt andmete võtmist ja sisestamist registrisse, kuid samal ajal tagades, et andmed võetakse kõigilt nendelt, kelle osas see on õigustatud.

3.3. Ekspertiisitegevuse korraldamine ja rahastamine

3.3.1. Riiklik ekspertiisiasutus. Ekspertiiside nimekiri ja -välismaalt tellimine.

Eesmärk on, et EKEI kui ainukese riikliku ekspertiisiasutuse tegevuse jaoks oleks selge, ühene ja tänapäevane regulatsioon, milles käsitletakse EKEI tegevuse põhieesmärgina ekspertiiside tegemist, aga lisaks nimetatakse ära ka muud EKEI tegevusvaldkonnad. Regulatsioon peab toetama EKEI põhitegevust – ekspertiiside läbiviimist.

Ekspertiiside loetelu eesmärk on tegelikkusele vastava ning ajas vajadusel kaasajastuva ning paindliku ja hõlpsasti kasutatava infoallika olemasolu menetlejatele ning teistele ekspertiisi vajavatele isikutele. Loetelu, mis on kehtestatud seadusega, aga mis püsib muutumatuna kaua aastaid ning ei arvesta tegeliku ja muutuva elu vajadusi, ei ole otstarbekas ega vajalik. Samuti ei ole vajalik pelgalt ekspertiisiliigi pealkirja nimetamine seaduses, kui selle tegelik olemus jääb arusaamatuks, mistõttu on eesmärgi saavutamise paremini teostatav mitte seaduse tasandil liigse regulatsiooni kaudu, vaid seaduses vastava volitusnormi andmisega ja nimekirja viimine koos vajalike lisaandmetega madalamal tasemel õigusakti.

Lisaks riigisisesele pädevusele tuleks kindlaks määrata ka EKEI rahvusvaheline ekspertiisitegevus, mille eesmärk oleks teadmivajaduse korral käitumisjuhise olemasolu, kuidas on korrektne toimida. Eesmärk oleks kindlaks määrata, kuidas ja kes otsustab välismaalt ekspertiisi või selle osa (uuringu) tellimise ning kes selle eest maksab. EKEI ise ei saa ekspertiise välismaalt tellida ning tellimise üle peaks otsustama ja tellimuse vormistama menetleja. Kuid kuna menetlejal ei pruugi olla vastavat teadmist, siis tuleks seda teha koostöös EKEI-ga. Kuna tellijaks on menetlusasutus (nt politsei või prokuratuur), siis peaks tema kandma ka kulud, sh tõlkekulud. Kui aga EKEI vajab ekspertiisi tegemiseks mõnda uuringut, mida näiteks Eestis ei teha, võiks EKEI selle ise välismaalt tellida koostöös menetlejaga ja viimase nõusolekul. Sellisel juhul kannaks kulud EKEI. Reguleeritud peaks olema ka olukorrad, kui mõni välisriik pöördub EKEI poole palvega aidata ekspertiisi või uuringu tegemiseks. EKEI-l võiks olla võimalik teha ekspertiise või uuringuid välismaale analoogsetel tingimustele nagu tehakse menetlusega mitteseotud uuringuid (ekspertiise) eraisikutele. Ja seda nii mahu kui tasustamise mõttes. Seega kokkuvõttes tuleks sisustada reeglid ekspertiiside välismaalt tellimise ja rahastamise ning samuti EKEI poolt välismaale ekspertiisi tegemise ja selle tasustamise kohta.

3.3.2. Ekspertiiside rahastamine ja hinnakiri.

Eesmärk on, et ekspertiiside hindade regulatsioon oleks piisavat paindlik, kuid usaldusväärne ning tagaks asjassepuutuvate isikute õigused. Konkreetsete ekspertiiside hindade fikseerimine seaduse tasandil tagab küll selle, et hinnad ei tõuse ootamatult, kuid samamoodi ei ole ka näiteks hindade langetamine vajadusel paindlik, samuti uute ekspertiisiliikide korral on töömahukas neile hinnakirja kehtestamine seaduse muutmise ajamahukuse tõttu. Vajalik on arvestada erinevate osapoolte huve selliselt, et ekspertiiside rahastamise põhimõtted ning allikad oleksid selged ja hinnakiri usaldusväärne, isikute õigusi arvestav ning samal ajal ka muutuvaid olusid arvestav.

3.4. Raske haiguse definitsioon ja tervisetõendid

Eesmärk on, et kõik asjaomased isikud ja asutused mõistaksid üheselt ja kõigile vajalikul määral arusaadavalt raske haiguse väljendit, mille osas kokkuleppel arstide esindajatega oleks ettepanek kasutada väljendit „haigestumisest või terviseseisundist tingitud põhjendatud takistus.“

Eesmärk on tagada, et kõigis menetlusseadustikes olev regulatsioon tervisetõendite kohta oleks arusaadav, praktikas toimiv ja oma kutsetööd tegevate menetlusosaliste töö spetsiifikat arvestav.

II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid

4. Kehtiv regulatsioon, seotud strateegiad ja arengukavad

Kohtuekspertiisivaldkonda reguleerib kohtuekspertiisiseadus ning menetlusseadustikud: kriminaalmenetlusseadustik, tsiviilkohtumenetluse seadustik, halduskohtumenetluse seadustik ja väärtemenetluse seadustik.

Kohtuekspertiisiseaduse alusel on kehtestatud järgmised määrused: Justiitsministri 14.12.2007.a määrusega nr 51 kehtestatud „Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi põhimäärus“¹⁸, milles reguleeritakse EKEI ülesanded ning kehtestatakse struktuur ja juhtimine. Vabariigi Valitsuse 27.11.2001.a määrus nr 359 „Riiklike ekspertiisiasutuste nimekiri“¹⁹. Vabariigi Valitsuse 17.01.2008 määrus nr 15 „Eesti

¹⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/106022015003>

¹⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/103122010005>

Kohtuekspertiisi Instituudi töötajate töötasustamine²⁰. Justiitsministri 18.01.2008. a määrusega nr 4 kehtestatud „Riiklikus ekspertiisiasutuses tehtavate ekspertiiside loetelu“²¹. Vabariigi Valitsuse 13.08.2002.a määrusega nr 266 kehtestatud „Tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise kord“²². Justiitsministri 1.03.2010 määrusega nr 8 kehtestatud „Eesti Kohtuekspertiisi Instituudis tehtavate menetlusasjadega mitteseotud tasuliste uuringute loetelu ja uuringute tegemise kord“²³. Justiitsministri 14.10.2015 määrusega nr 38 kehtestatud „Kohtuekspertiisi infosüsteemi põhimäärus“²⁴. Vabariigi Valitsuse 07.06.2013 määrusega nr 90 kehtestatud „Riikliku sõrmejälgede registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus“²⁵. Vabariigi Valitsuse 07.06.2013 määrusega nr 91 kehtestatud „Riikliku DNA-registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus“²⁶. Justiitsministri 11.12.2001 määrusega nr 95 kehtestatud „Riiklikult tunnustatud ekspertide nimekirja pidamise kord“²⁷. Justiitsministri 1.03.2010 määrusega nr 7 kehtestatud „Loetelu juhtudest, kui ekspert on kohustatud esitama ekspertiisiasutusele koopia ekspertiisiaktist ja selle lisadest, ning koopiade esitamise ja sellega kaasnevate kulude hüvitamise kord“²⁸.

Lisaks on VTK-s kajastatud teemadel puutumus vangistuseseadusega²⁹; korrakaitseadusega³⁰; välismaalaste seadusega³¹; välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega³²; väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusega³³; politsei ja piirivalve seadusega³⁴; päästeteenistuse seadusega³⁵ ning kaitsevæeteenistuse seadusega³⁶.

Ekspertiiside rahastamist reguleerivad mõningal määral järgnevad määrused: Vabariigi Valitsuse 22.12.2005 määrusega nr 322 kehtestatud „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlustest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“³⁷ reguleerib muu hulgas eksperdile ja spetsialistile menetlusest osavõtuga seotud kulude hüvitamist ning täiendavalt eksperdi tasu kujunemist kohtupsühhiaatria- ja kohtupsühholoogiaekspertiisi tegemisel.

Vabariigi Valitsuse 19.06.2014 määrus nr 88 „Bioloogilise vedeliku proovi võtmise, säilitamise, uuringuks edastamise, uuringu tegemise ja nende toimingute tasustamise kord“³⁸ reguleerib muu hulgas riiklikule ekspertiisiasutusele uuringu eest tasumist.

Käesolevas VTK-s kajastatud teemadega on puutumus järgmistel strateegiatel ja arengukavadel:

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018³⁹ käsitlevad nüüdisaegsete kohtuekspertiisiliikide arendamist ning nende laialdast kasutamist, mis aitab tagada kvaliteetsema, säästlikuma ning isikute põhiõigusi vähem riivava kriminaalmenetluse;

Siseturvalisuse arengukava aastateks 2015-2020⁴⁰;

²⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13352173>

²¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13365049>

²² <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122014012>

²³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13282683>

²⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/116102015003>

²⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/111062013020>

²⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/111062013021>

²⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13364935>

²⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122010057>

²⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015141>

³⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015207>

³¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/117122015014>

³² <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015027>

³³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015029>

³⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015028>

³⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015007>

³⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/117122015100>

³⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13352202>

³⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062014004>

³⁹ <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kriminaalpoliitika/kriminaalpoliitika-arengusuunad-aastani-2018>

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm aastateks 2015-2019⁴¹.

5. Tehtud uuringud

VTK-I on puutumus järgmiste uuringute ja analüüsidega.

Kriminaalpoliitika analüüs nr 1/2014. Kätlin-Chris Kruusmaa, Anne Kruusement. DNA ekspertiiside kasutamine kuritegude tõendamiseks ja selle kasutegur⁴².

Kriminaalpoliitika analüüs nr 6/2014. Kätlin-Chris Kruusmaa, Anne Kruusement. Tervisetõendid menetlustoimingutes⁴³.

2015. aastal Justiitsministeeriumis koostatud ekspertiiside analüüs⁴⁴.

Justiitsministeeriumi Siseauditi osakonna poolt 2017. a oktoobris valminud nõuandev töö „Riiklikult tunnustatud ekspertide süsteem“⁴⁵.

Samuti on mõnedel teemadel puutumus Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjoni käigus tehtud uuringute ja analüüsidega⁴⁶.

6. Kaasatud osapooled

VTK koostamine toimus selleks EKEI juurde loodud töögrupis ning kõik teemad arutati läbi töögrupi koosolekul. Lisaks on VTK-s sisalduvaid teemasid arutatud muudel asjakohastel koosolekul, sh EKEI nõukogus ning EKEI teadus- ja arendusnõukogus (TAN).

Laiema ringi huvigruppide kaasamine ja nende arvamuse teadasaamine, analüüsimine ja sellega võimalusel arvestamine toimub käesoleva väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamise ajal ja järel ning enne võimaliku eelnõu väljatöötamist.

III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

7. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

• Avalikkuse teavitamine	Ei
• Rahastuse suurendamine	Ei
• Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	Ei
• Senise regulatsiooni parem rakendamine	Ei

7.1. Kaalutud võimalike mitteregulatiivsete lahenduste võrdlev analüüs

7.1.1. Mõisted.

Mõistete teemaga seoses ei aita avalikkuse teavitamine lahendada regulatsiooni ühtlustamise ja seeläbi saavutatava parema selguse eesmärki. Erinevates õigusaktides olevate mõistete endiselt

⁴⁰ https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Arengukavad/siseturvalisuse_arendukava_2015-2020_kodulehe.pdf

⁴¹ <https://valitsus.ee/et/valitsuse-tegevusprogramm>

⁴² http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/dna_ekspertiiside_kasutamine_kuritegude_toendamiseks_ja_selle_kasutegur.pdf

⁴³ http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/tervisetoendid_menetlustoimingutes.pdf

⁴⁴ Kättesaadav Justiitsministeeriumist.

⁴⁵ Kättesaadav Justiitsministeeriumist.

⁴⁶ Kättesaadav Justiitsministeeriumist.

erinevaks jäämise korral ei anna avalikkuse teavitamine positiivset tulemust vaid vastupidi tekitab veelgi enam segadust ja ebausaldusväärset ekspertiiside süsteemi vastu. Ekspertiisi kohtus ja vaatlusel osalemise regulatsioonid ei puuduta üldse avalikkust, mistõttu teavitamisel ei ole mõtet.

Samuti ei loo paremat selgust rahastuse suurendamine, kuigi näiteks sündmuskohale ekspertiisi kaasamine võib-olla seotud mõningate ressursidega ning nende suurendamisel saaks seda teha rohkem või kiiremini, kuid regulatsiooni selleks oleks ikkagi vaja.

Senise olukorra säilitamine ei tekita otseselt katastroofi, kuid kuna ekspertiisivaldkonna õiguslik regulatsioon vajab uuendamist kogumis, tuleb üle vaadata kõik teemad. Seejuures ei pea kõiki olemasolevaid regulatsioone tingimata muutma, kuid need tuleb integreerida uude vormi.

Kuna olemasolev regulatsioon on osalt puudulik, osalt erinev erinevates seadustikes ja osalt vananenud, siis ei anna soovitud tulemust ja paremat kvaliteeti senise regulatsiooni parem rakendamine.

7.1.2. Andmekogud ja registrid.

EKEI registritega seonduvaid õiguslikke probleeme ei saa lahendada avalikkuse teavitamisega, kuna need registrid on vaid ametkondlikuks kasutamiseks. Rahastuse suurendamine võimaldaks lahendada küll registrite tehnilisi probleeme, kuid õiguslike puudujääkide tõttu ei paraneks andmete kvaliteet ikkagi. Olemasoleva olukorra säilimise korral halveneb registrite (DNA registri näitel) andmekvaliteet veelgi, kuna endiselt sisestatakse topelt andmeid ning osadelt isikutelt ei võeta jätkuvalt proove ja neid ei ole võimalik tulevikus vajadusel kasutada. Senise regulatsiooni parem kasutamine aitaks lahendada osa probleeme (näiteks vangla poolt DNA proovide võtmine alati), kuid ülejäänute mittelahendamine ei too kaasa terviklikumat lahendust.

7.1.3. Ekspertiisitegevuse korraldamine ja rahastamine.

Avalikkuse teavitamine aitab selgitada olemasolevaid võimalusi ning suunata teatud ulatuses praktikat. Käesoleva VTK peamist eesmärki, milleks on kogu ekspertiisivaldkonna õigusliku regulatsiooni kaasajastamine, ei ole võimalik saavutada avalikkuse teavitamisega. Pigem võib tuua kahju ja külvata segadust vananenud õigusliku baasi laiaulatuslik avalikkuses tutvustamine. Kindlasti on aga vajalik avalikkuse teavitamine pärast uue regulatsiooni loomist ja seda nii organisatsiooniliste muudatuste (EKEI kui ainus ekspertiisiasutus), vormiliste muudatuste (ekspertiiside nimekiri) kui ka finantsiliste muudatuste (hinnakiri määрусesse) osas.

Rahastuse suurendamine on väga oluline ekspertiisivaldkonna arendamisel ja seda tuleks lisaks regulatsiooni muudatustele kaaluda kindlasti, kuid ainult rahastamise suurendamisest ei aita ja kaasajastatud regulatsioon on igal juhul vajalik.

Senise olukorra säilitamine on võimalik ning see kestab kuni uue regulatsiooni jõustumiseni igal juhul, kuid mida kaugemale lükkuvad uuendused, seda enam lähevad eest ära teised seonduvad valdkonnad, mida on kohtuekspertiisiseadusega võrreldes muudetud korduvalt. Kohtuekspertiis on nii Eestis kui välismaal arenenud viimastel aastatel väga kiiresti ja 16 aastat tagasi vastu võetud seadus, mida on muudetud väga vähe, ei vasta enam kaasaja vajadustele.

Kuna olemasolev regulatsioon on osalt puudulik, osalt erinev erinevates seadustikes ja suurelt osalt vananenud, siis ei anna soovitud tulemust ja paremat kvaliteeti senise regulatsiooni parem rakendamine. Olemasolev seaduslik baas on ennast ammendanud ja vajab muudatusi.

7.1.4. Raske haiguse definitsioon ja tervisetõendid.

Kuna tegemist on erinevates menetlusseadustikes oleva erineva sõnastusega sama asja tähistamiseks, siis tuleb probleem lahendada seaduse muudatusega, kuna avalikkuse teavitamine tekitaks veelgi suuremat segadust. Rahastamise suurendamine ei ole asjakohane ning senise

olukorra säilimine või intensiivsem kasutamine viiks suuremate probleemideni.

7.2. Järeldus mitteregulatiivse lahenduse sobimatuses

Kuivõrd kohtuekspertiis viiakse läbi üksnes seaduse alusel ning punktis 1 nimetatud probleemidest ei ole ükski põhimõtteliselt lahendatav muul moel kui seaduse muutmisega, siis ükski mitteregulatiivne lahendusviis ei ole käesoleva küsimuse lahendamiseks põhimõtteliselt võimalik.

Avalikkuse teavitamine ei ole käesoleva VTK sisu arvestades asjakohane. Kriminaalmenetlust ja selle raames tehtavaid kohtuekspertiise viiakse läbi seaduste alusel ning teavitamisega menetluse kulgu mõjutada ei ole võimalik. Samal põhjusel ei ole võimalik eesmärgi saavutada ka senise regulatsiooni parema rakendamise, sest probleemide põhjused peituvadki valdavalt just regulatsioonis endas. Rahastuse suurendamine aitaks osasid probleeme lahendada, kuid see oleks vastuolus üldise põhimõttega, milleks on kriminaalmenetluse läbiviimise lihtsustamine ning sellest tulenev ressursisääst. Samuti vajaks ka rahastuse suurendamine uuendatud regulatsioone, et raha otstarbekamalt kasutada.

Seetõttu on põhimõtteliselt kõigi teemade puhul ainukese alternatiivina võimalik kaaluda mitte midagi tegemist, kuid sellega ei ole võimalik saavutada VTK-s toodud eesmärgi.

Sellisel juhul jääks kehtima praegune olukord ning punktis 1 kirjeldatud probleemid jääksid lahenduseta. Sel juhul ei uuendataks kohtuekspertiisi valdkonda ning seadus ei oleks endiselt kooskõlas tegeliku olukorraga. Samuti ei saavutataks ka üldisemaid kriminaalmenetluse lihtsustamise ja ressursside kokkuhoiu eesmärgi.

IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused ja nende mõjud

8. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud

VTK koostamisel on analüüsitud Hollandi jt Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) riikide praktikad. Holland on peamiseks huvipakkuvaks välisriigiks seetõttu, et Holland oli 2016 aasta I poolaastal EL eesistujamaa ning pidas kohtuekspertiisi teemat üheks enda oluliseks prioriteediks. Hollandi seisukohad on sarnased Eesti seisukohtadega ning Hollandis on tunnustatud ja kõrgelt arenenud kohtuekspertiisi laborite süsteem. Lisaks Hollandile on kavas seaduseelnõu koostamise käigus vaadata võrdluseks ka mõne teise EL riigi praktikad või regulatsiooni konkreetses lõigus. Samas ei ole Eesti ja EL teiste riikide olud ning võimalused niivõrd sarnased, et saaksime üle võtta mõne teise riigi regulatsioone, mistõttu ei ole planeeritud välisriikide seadusandluse süvaanalüüsi teha.

9. Regulatiivsete võimaluste kirjeldus

9.1. Mõisted.

9.1.1. Ekspert, kohtuekspert ja riiklikult tunnustatud ekspert.

Kaalume võimalust luua regulatsioon, mis oleks ühtne nii KES-is kui menetlusseadustikes ja mille abil oleks selgelt eristatavad erinevat liiki eksperdid. Kaalume RTE nimetuse muutmist REE-ks ehk registreeritud eraekspertideks ning muuta ja tõhustada vastavat regulatsiooni muuhulgas selliselt, et oleks teada, kellel ja millistel alustel on võimalik teostada kontrolli väljaspool EKEI-d tegutsevata ekspertide üle ja millistel alustel ekspert nimekirjast kustutatakse.

9.1.2. Ekspertiisi õigused ja kohustused. Ekspert kohtus ja vaatlusel.

Kaalume võimalust luua regulatsioon, mis oleks ühtne nii KES-is kui menetlusseadustikes ja kus oleks selgelt ja ühetaoliselt kirjas eksperdi õigused ja kohustused erinevates menetlusetappides, sh kohtus ning sündmuskoha vaatlusel.

9.1.3. Ekspertiis, eksperdi arvamus ja ekspertiisiakt. Uuring ja uuringuakt.

Kaalume ühe võimalusena regulatsiooni loomist KES-is ja menetlusseadustikes järgmiselt⁴⁷. Ekspertiis nõ üldmõistena segadust ei tekita. Küll aga uuring, mis võiks tulevikus olla vaid ekspertiisi osa, st ekspertiisi käigus võidakse läbi viia või vajadusel tellida (nt muust osakonnast või teisest asutusest või ka välismaalt) erinevaid uuringuid. Uuringuid eraldiseisvana nõ väiksemana või lühemana ekspertiisi asemel või tasulisena eraisikutele ei peaks tegema. Eesmärk oleks, et kõik sarnast tegevust nõudvad tööd oleksid vormistatud ekspertiisidena. Erasisikutele võiks teha näiteks menetlusasjadega mitteseotud tasulisi ekspertiise. Ning muud tööd, mis on oluliselt erinevad või oluliselt väiksema mahuga kui ekspertiisid, vormistatakse teisiti ja teise nime all. Kuna need saavad EKEI-sse nõ päringutena, võiks väljamineva dokumendi nimi olla näiteks päringu vastus.

Kui eksperdi tegevuseks on ekspertiis, siis vormistatavat dokumenti võiks nimetada ekspertiisiaktiks. Kuna ekspertiise on väga erinevas mahus, sõltudes näiteks liigist või sündmuse asjaoludest, mahukusest ja keerukusest ning muudest asjaoludest, peaks nõuded ekspertiisiaktile olema võimalikult paindlikud. Eesmärk oleks määrata kindlaks minimaalsed nõuded ekspertiisiaktile selliselt, et akt sisaldaks minimaalselt vajalikku infot isiku või sündmuse kohta, milles ekspertiis tehakse; andmeid eksperdi kohta, kes ekspertiisi tegi ning ekspertarvamust. Ekspertiisiakti ei peaks koormama üksikasjaliku uuringute kirjelduse ja teadusliku põhjendusega. Kui see on asjakohane ja vajalik, tuleks see lisada, kuid see ei peaks olema range nõue. Pigem oleks asjakohane lisada viited vastavatele teaduslikele materjalidele või kasutatud uuringutele või meetodikatele vm-le. Ka eksperdi arvamusel ei peaks kehtestama erilisi vormistamise nõudeid. Olenevalt asjaoludest võiks see olla põhjenduste ja selgitustega või siis näiteks jah- ei vastuse vormis esitatud. Paindlikkus tähendaks omakorda seda, et ekspertiisiakt võiks olla teatud juhtudel (eriti kiire menetluse korral vm) vormistatud ka käsikirjaliselt või elektrooniliselt ettevalmistatud plangile. Näiteks joobe tuvastamisel kasutatakse praegu spetsiaalset planki, mille erinevad osad täidavad erinevad asutused käsikirjaliselt ning kus vaba teksti on minimaalselt. Kuna selline vormistus on kiire ja paindlik, siis annab see olulise aja kokkuhoiu. Samas, kuna oma sisult on tegemist ekspertiisiga analoogse tegevusega, tuleks ka sellist vormistust aktsepteerida ekspertiisiaktina (praegu nimetatakse seda uuringuks).

Ekspertiisiakti vormistuse paindlikumaks muutmise eesmärk on nii ekspertide töö (aktide vormistamisel) kui ka menetlejate töö tõhustamine, mis võimaldab kiiremat menetlust nii kriminaal- kui tsiviilasjades jt menetlusliikides.

9.2. Andmekogud ja registrid.

Kaalume võimalust luua regulatsiooni, mis oleks seaduse tasandil pigem minimaalne, sätestades üldised registritega seotud põhimõtted, millal ja kellelt ning mis alusel andmed koguda ja millal ning kuidas need kanda registrisse. Samuti see, kellel, millistel alustel ja milleks on õigus registriandmeid saada. Seaduses tuleb anda volitusnorm määruse kehtestamiseks, milles reguleeritakse erinevate registritega seotud küsimusi detailsemalt.

9.3. Ekspertiisitegevuse korraldamine ja rahastamine.

⁴⁷ On võimalik, et vähemalt osaliselt leiavad ekspertiisiakti ja –uuringu vormistamise küsimused lahenduse KrMS revisjoni eelnõu menetlemisel

9.3.1. Riiklik ekspertiisiasutus. Ekspertiiside nimekiri ja -välismaalt tellimine.

Kaalume võimalust reguleerida selgelt ja tänapäevaselt EKEI kui ainukese riikliku ekspertiisiasutuse tegevuse alused. Erisusi ekspertiiside vahel (sh ekspertiisiliikide loetelu) plaanitakse täpsustada madalamalseisvate õigusaktidega, mille andmiseks luuakse seadusesse volitusnorm. Kavandatakse regulatsiooni selle kohta, kuidas tellida vajadusel välismaalt ekspertiise ning kuidas täita välismaalt tulevaid ekspertiiside tellimusi.

9.3.2. Ekspertiiside rahastamine ja hinnakiri.

Kavandatakse lahendust, kus seaduse tasandil oleks reguleeritud üksnes ekspertiisi hinna kujunemise põhimõtted ning konkreetne hinnakiri kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega, mille kohta seadusega antakse volitusnorm. Kohtumenetluses või eelnevas menetluses tehtava ekspertiisi läbiviimine EKEI-s peaks jätkuvalt olema riigi poolt rahastatav selle kaudu, et riik finantseerib EKEI tegevust. Erandiks oleksid vaid füüsiliste või eraõiguslike juriidiliste isikute poolt tellitavad tööd (nt isaduse tuvastamine, sõrmejälgede võtmine vm), mille eest tellija tasuks otse EKEI-le. Kavandatakse regulatsiooni muudatust selliselt, et erinevate ministriumite või muude riigiasutuste vaheliste ekspertiiside eest (praegu nt joobe uuringud) tasumist ette ei nähtaks.

9.4. Raske haiguse definitsioon ja tervisetõendid.

Kavandatakse lahendust, kus erinevates menetlusseadustikes sätestatud raske haiguse definitsioon ja menetlustoimingult puudumise alused oleksid omavahel kooskõlas.

Samuti kavandatakse lahendust, et menetlusosalised, kes teevad oma kutsetööd (advokaadid, prokurörid, eksperdid jt) ei pea esitama menetlustoimingult haiguse tõttu puudumise korral mitte eraldi tõendit, vaid tõendavad oma haigestumist sama töövõimetuslehega, mille nad esitavad oma tööandjale haiguse korral.

10. Regulaatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Kohtuekspertiisi teema laiemalt seondub põhiseadusega (PS) vaid väga kaudselt läbi õiguse vabadusele ja isikupuutumatusle (PS § 20) ning keelule kohustada kriminaalmenetluses isikut oma süütust tõendama (PS § 22).

Samuti ei ole EL-i ja rahvusvahelise õiguse tasandil kohtuekspertiisi teemat reguleeritud ning kohustuslikke nõudeid kehtestatud.

Ekspertiiside rahastamise ja hinnakirja teema puutub aga PS §-desse 104 ja 113.

V. Regulaatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus.

11. Kavandatavad muudatused ja nende mõjud

11.1. Mõisted.

11.1.1. Ekspert, kohtuekspert ja riiklikult tunnustatud ekspert.

MUUDATUS

- Kohtueksperdi nimetuse selgem regulatsioon, selle ühene seostamine EKEI-ga
- RTE nimetuse asendamine REE nimetusega ning regulatsiooni kaasajastamine

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Enim mõjutatud:

- Kohtueksperdid (84 inimest)
- RTE-d (78 inimest)

Vähem mõjutatud:

- Uurimisasutuse ametnikud (politseiametnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)
- Prokurörid (191 inimest)
- Kohtunikud (242 inimest)
- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Vangla töötajad (ca 1500 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Kahtlustatavad, süüdistatavad, süüdimõistetud või teised isikud, kellel on seos ekspertiisiga (ekspertiise kokku 2016 a. 8669)

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Muudatuste tulemusena korrastub mõistete süsteem ning eksperti kaasates on teada tema tegevuse alused ja kvaliteedi kontrollimehhanism. Korrastatud mõistete süsteemiga pannakse alus tulevikuarengutele ekspertiisivaldkonnas. Suuri ümberkorraldusi või muutusi muudatused kaasa ei too ja sisult on need positiivsed.

Kõige enam tunnetavad mõju RTE-d, kelle nimetus ning nimekirja pidamise alused muutuvad. Samas ei too see RTE-dele kaasa suuremat halduskoormust võrreldes kehtiva seadusega. Samas annab see ka RTE-le kindluse, et nimekirja kandmisega on tema tegevusele antud positiivne tunnustus ning tal puudub vajadus täiendavalt tõendada oma kompetentse.

RTE-de nimekirja pidamise aluste muutus võib kaasa tuua mõne seni nimekirjas oleva eksperdi välja jäämise nimekirjast, kuid see ei tähenda, et nimekiri jääb lühemaks. Nimekiri on pidevas muutuses ja uute valdkondade ekspertiiside vajaduse tekkimisel kutsub EKEI üles konkreetsete valdkondade spetsialiste end nimekirja kandma, mis tagab menettejatele vajalikud andmed ekspertide leidmiseks. Nimekirja kandmise nõuete korrastumisel kõrvale jäävatel ekspertidel on võimalus nõuete vastavusse viimise järel enda nimekirja kandmist uuesti taotleda. Näiteks hariduse või kvalifikatsiooni tõstmise või tõendamise järel. Kuna nimekirjas olemine ei taga RTE-le ekspertiiside tellimusi, siis ei tähenda nimekirjast kõrvale jäämine kutsetöö vm töö kaotamist.

Kohtueksperptide jaoks toob muudatus mõistete osas rohkem selgust oma töösse ning RTE-de nimetusega seotud muudatus seondub nende parema mainega tulevikus.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus olulisuse kohta

Mõistete süsteemi korrastatus ning selgus tagavad läbipaistvuse sisejulgeoleku süsteemis ning aitavad kaasa kiiremale ja tõhusamale võitlusele kuritegevusega. Seeläbi on tegemist positiivse

mõjuga riigi sisejulgeolekule. Seoses tulevikus võimaliku piiriülese ekspertiisitegevusega, on vajalik mõistete ühetaolisus ka välissuhete valdkonnas ning reguleerimatus siin tooks kaasa probleeme välissuhetes.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelalus olulisuse kohta

Menetlejate jaoks on mõju positiivne, kuna lihtsustab nende tööd ja aitab vältida segadust. Arusaamine, millise eksperdiga on tegemist, kes peab REE nimekirja ja millistel alustel ning kuidas toimub järelevalve, on selgem ning üheselt mõistetavam. Mingit töökorralduslikku uuendust muudatused kaasa ei too, samuti ei vaja nende ellu rakendamine täiendavat ressursi. Seadusemuudatuse jõustudes on vajalik koolitus menetlejatele, mis käsitleb kõiki muudetavaid teemasid koos ning selleks ei ole vajalik eraldi ressursi. Seaduse selgem ja kaasaegsem sõnastus võimaldab tõsta menetlejate töö kvaliteeti.

Arvestades, et kavandatava muudatuse mõju avaldub pigem üldisel tasandil ning selle suurust, iseloomu ja esinemise sagedust ei ole võimalik üheselt mõõta, võib mõju pidada väheoluliseks.

11.1.2. Ekspertiisi õigused ja kohustused. Ekspert kohtus ja vaatlusel.

MUUDATUS

- Ekspertiisi õiguste ja kohustuste selge ja ühetaoline regulatsioon
- Ekspertiisi kohtusse kutsumise reguleerimine
- Ekspertiisi vaatlusele kaasamine

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Enim mõjutatud:

- Kohtuekspertiisid (84 inimest)
- RTE-d (78 inimest)
- Prokurörid (191 inimest)
- Kohtunikud (242 inimest)
- Uurimisametnikud (politseiametnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)

Vähem mõjutatud:

- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Vangla töötajad (ca 1500 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Kahtlustatavad, süüdistatavad, süüdimõistetud või teised isikud, kellel on seos ekspertiisiga (ekspertiise kokku 2016 a 8669)

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelalus olulisuse kohta

Muudatuste tulemusena on kõigile menetluse osalistele arusaadavad ekspertiisi kaasamise võimalused erinevatesse menetluse etappidesse, mis välistab praktilised probleemid ja tagab sujuvama menetluse. Ekspertiisi õigused ja kohustused on ühetaolised erinevates menetluse liikides, mis tagavad kvaliteetsema ekspertiisi. Ühetaolised õigused ja kohustused kõigis

menetlusseadustikes vabastavad eksperdi kohustusest süveneda pigem sõnastuslikesse nüanssidesse konkreetse menetlusliigi juures ning see välistab võimalikud eksimused.

Kõige enam on mõjutatud muudatustest eksperdid ja neid kaasavad menetlejad (kohus, prokurör, uurija), kelle jaoks on oluline, et regulatsioon on selge ja arusaadav ning lihtsasti rakendatav.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelus olulisuse kohta

Ekspertiiside õiguste ja kohustuste ning vaatlusele kaasamise ja kohtusse kutsumise reeglite olemasolu ning ühetaolisus tagavad kiirema ja kvaliteetsema menetluse. Kavandatavad muudatused on peamiselt seotud õigusaktide kaasajastamisega ning paljuski pigem järgib praktika juba käesoleval ajal seda, mis muudatustega reguleerida kavandatakse. Seega on tegemist positiivse mõjuga riigi sisejulgeolekule.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelus olulisuse kohta

Ekspertiiside jaoks on mõju positiivne, kuna seni ebaühtlaselt reguleeritud või reguleerimata teemades annab selgem regulatsioon võimaluse tegutseda kiiremini ja kvaliteetsemalt ning eeldatavasti tuleb eksimist ette harvemini. Näiteks kui praeguse regulatsiooni kohaselt ei ole menetlejal võimalik välja selgitada milline ekspert on konkreetsel juhul sobivaim, siis eksimuse korral tuleb määrus uuesti vormistada. Selgem regulatsioon annab tõenäolisemalt võimaluse eksimust vältida.

Arvestades, et kavandatava muudatusega mõjutatava sihtrühma täpset suurust ning mõju esinemise sagedust ja selle iseloomu ei ole võimalik üheselt mõõta ning see avaldub pigem üldisel tasemel võib mõju pidada väheoluliseks.

11.1.3. Ekspertiis, eksperdi arvamus ja ekspertiisiakt. Uuring ja uuringuakt.

MUUDATUS

- Ekspertiisiga seotud dokumentatsiooni ühetaoline regulatsioon ja ekspertiisiakti paindlikum vormistamine
- Ekspertiisi ja uuringu mõiste selge eristamine

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Enim mõjutatud:

- Kohtueksperdid (84 inimest)
- RTE-d (78 inimest)
- Prokurörid (191 inimest)
- Kohtunikud (242 inimest)
- Uurimisasutuse ametnikud (politseiametnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)
- Kahtlustatavad, süüdistatavad, süüdimõistetud või teised isikud, kellel on seos ekspertiisiga (ekspertiise kokku 2016 a 8669; tasulisi uuringuid telliti 2017 a. 9 kuu jooksul 127)
- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)

Vähem mõjutatud:

- Vangla töötajad (ca 1500 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Muudatuste tulemusena on kõigile menetluse osalistele arusaadavad ekspertiisi ja uuringu erinevused, kuidas neid vormistatakse ja mida sisaldavad. See võimaldab paindlikumat ekspertiiside tellimist, mis kiirendab vastuste saamist menetlustes, kus oluline on kiirus ja jätab omakorda rohkem aega ekspertiisidele, kus vajalik on pikem ja põhjalikum vormistamine.

Ekspertide jaoks on muudatuse positiivne pool see, et nõ väiksemates asjades ei pea vormistama pikka ja põhjalikku ekspertiisiakti, mis on suur ajakulu. Samamoodi on aja kokkuhoid lühema ekspertiisiakti lugemine nii uurijatele, prokuröridele, kohtunikele kui ka advokaatidele ja akti kiirem valmimine kiirendab menetlust, mis on kõigi nimetatute jaoks oluline. Akti valmimise kiirus on oluline ka menetlusosalistele ehk ekspertiisialustele. Paindlikum akt ei riiva nende õigusi, kuna vajadusel on võimalik tellida pikem akt ja lühem akt ei tähenda osalist ekspertiisi vaid selgete tulemuste korral lühemat vormistamist, mis annab omakorda rahalise kokkuhoiu kriminaalmenetluses süüdi mõistetavatele isikutele või tsiviilkohtus kohustatud poolele, kellelt ekspertiisikulu välja mõistetakse.

Teatud juhtudel, eriti pärast uuenduste jõustumist võib ilmned risk senisest lühemate ekspertiisiaktide koostamisel, et tulemused ei ole nii selged ja üheselt tõlgendatavad. Riski aitab maandada kohtule alaliseks jääv võimalus nõuda välja ekspertiisiakti aluseks olnud metodika või kutsuda kohtusse ekspert akti või metodikat selgitama. Eelkõige aitavad aga probleemi lahendada koolitused või infopäevad menetlejatele ja kohtunikele ning praktika ühtlustamine.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus olulisuse kohta

Ekspertiiside kiirem ning paindlikum vormistamine tagavad kiirema menetluse ning riigi poolt edukama sekkumise kuritegevusse, mis on positiivne ja sisejulgeolekut toetav meede. Täpset ekspertiiside arvu, mis oleksid muudatuste korral senisega võrreldes lühemad, ei ole VTK koostamise etapis võimalik välja tuua. Eelkõige puudutab see ekspertiise, mis viiakse peaaegu alati läbi sama metodikaga. Näitena võib tuua DNA ekspertiisid, mida koostati EKEI aastaaruande kohaselt 2016 aastal kokku 1612. Kui muudatuse tulemusel väheneb seniste nn pikkade aktide koostamine kasvõi pooles ulatuses, on ajaline kokkuhoid ca 800 akti pealt, kahekolmandiku aktide lühenemise korral on kokkuhoid enam kui 1000 akti pealt. Arvestades just DNA ekspertiiside järjest suurenevat nõudlust on selline ajaline kokkuhoid äärmiselt vajalik muuhulgas selleks, et olemasoleva ekspertide arvu juures suureneva töökoormusega toime tulla ja mitte suurendada ekspertide arvu.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Ekspertide jaoks on mõju positiivne, kuna senine ekspertiisiakti regulatsioon on kohmakas ja aeganõudev. Samuti on paindlikuma ekspertiisiakti vormistuse mõju positiivne menetlejatele. Muudatused annavad mõningast ressursi kokkuhoiu kulu, kuid see ei ole nii suur, et oleks võimalik vähendada ekspertide või menetlejate arvu, vaid see annab võimaluse senisest rohkem süveneda

keerukamatesse asjadesse ning tõsta ekspertiiside läbiviimise ja seega kogu menetluse kiirust. Muudatuste järgselt on vajalikud koolitused või infopäevad kõigile, keda see puudutab, eelkõige eksperdid aga ka menetlejad (uurijad, prokurörid ja kohtunikud). Infopäevad ei nõua eraldi ressursi, vaid need toimuvad olemasolevate vahendite arvelt.

Mõju on pigem väheoluline, kuna otsese sihtrühma suurus on väike ning laiemat sihtrühma ei ole ole võimalik määratleda, samuti sellele langeva mõju esinemise sagedust ja iseloomu.

11.2. Andmekogud ja registrid.

MUUDATUS

- Seni reguleerimata andmekogude ja registrite (nt need kuhu EKEI esitab andmeid EL nõuetest tulenevalt) kohtuekspertiisiseaduses ära nimetamine.
- DNA registrit puudutava regulatsiooni muutmine selliselt, et isikult võetakse proov vaid üks kord menetluse kestel ja vajaduse korral asjasse puutuvad asutused kontrollivad proovi võtmist ja registrisse kandmist.
- Selgem regulatsioon menetlusseadustikes, kellelt ja millal tuleb DNA proov võtta ning registrisse kanda ja kes ning millal võivad andmeid kasutada.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Enim mõjutatud:

- Kohtueksperdid (84 inimest)
- Teised EKEI töötajad kes lisaks ekspertidele puutuvad kokku registritega (58 inimest)
- Prokurörid (191 inimest)
- Urimisasutuse ametnikud (politseiametnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)
- Vangla töötajad (ca 1500 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Kahtlustatavad, süüdistatavad, süüdimõistetud või teised isikud, kellel on seos ekspertiisiga (ekspertiise kokku 2016 a 8669; lisaks Riiklikusse DNA registrisse kantavate isikuprofiilide arv oli 2016 a- 6037; 2015 a- 4396)

Vähem mõjutatud:

- Kohtunikud (242 inimest)
- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Muudatuste tulemusena korrastub üldisemalt registrite süsteem, kõigil osapooltel on teada, millistesse registritesse EKEI andmeid sisestab või edastab ning millisel alusel. Samuti on selge, kes ja milliseid andmeid ja mis alusel registritest saab. Sellega tagatakse paremini isikute õigused, kelle andmetega on tegemist. Muudatuse tulemusel ei võeta praktikas kasutusele uusi registreid või andmekogusid vaid juba olemasolevad ja kasutatavad registrid seadustatakse korrektselt.

DNA proov võetakse edaspidi seaduses nimetatud isikutelt vaid üks kord ja see kantakse riiklikusse registrisse, kust vajadusel saab infot proovi olemasolu või puudumise kohta. Selge ja läbipaistev regulatsioon tagab isikute õigused, kellelt DNA proov võetakse ja registrisse sisestatakse.

EKEI töötajate ja ekspertide jaoks on muudatused positiivsed, kuna seadus annab ette selged piirid

registritega seoses ja töötaja või ekspert ei pea igakordselt kaaluma, kas registrisse andmete edastamine või sisestamine on asjakohane või mitte. Menetlejate jaoks muutub samuti olukord selgemaks DNA proovide võtmise ja EKEI-sse edastamise seisukohast ning senisest selgemad reeglid annavad menetlejale kindluse, et vajalikud andmed on registris olemas ja neid saab tulevikus vajadusel kasutada. Vangla jaoks on oluline, et DNA proove ei võeta topelt nendelt isikutelt, kellelt on proovid juba võetud aga et proovid ei jää võtmata ka vangla tegevusetuse tõttu.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus olulisuse kohta

Kuna nii kohtumenetluse kui kohtuekspertiisi läbiviimiseks on vaja kasutada andmeid, mida kogutakse või edastatakse registritesse, siis tagab parem ja läbipaistvam süsteem nii kiirema menetluse kui ka laiemalt tõhusama võitluse kuritegevusega ning seeläbi tugeva sisejulgeoleku. Välissuhetele mõjub see samuti positiivselt, kui on olemas korralikud andmebaasid ja selged ning läbipaistvad reeglid nendes andmete sisestamiseks ja andmete kasutamiseks, sh rahvusvahelise koostöö raames.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Menetlejate jaoks on mõju positiivne, kuna DNA proovide parem regulatsioon vähendab lisatööd, tagades samal ajal parema andmete kättesaadavuse. EKEI-s väheneb samuti administratiivne koormus seoses topelt DNA proovide menetlemisega, kuid võib tõusta mõningane koormus päringutele vastamise näol. DNA registrisse kantavate isikuprofiilide arv väheneks EKEI andmetel hinnanguliselt kuni 1000 profiili võrra aastas (2016 a- 6037 ja 2015 a- 4396 proovi). Kogumis töökoormus siiski oluliselt ei muutu, kuna kasvab päringutele vastamine ning üldine DNA ekspertiiside taotluste arv. Teiste seni reguleerimata registrite regulatsiooni loomisega ei muutu töö sisu ega korraldus, kuid positiivne on, et kohtuekspertiisiasutuse tegevus muutub läbipaistvamaks ja kasvab usaldusväärsus EKEI vastu.

Kavandatavate uuenduste laiem mõju on vähene.

11.3. Ekspertiisitegevuse korraldamine ja rahastamine.

11.3.1. Riiklik ekspertiisiasutus. Ekspertiiside nimekiri ja -välismaalt tellimine.

MUUDATUS

- Ekspertiisiasutuse regulatsiooni kaasajastamine arvestades, et Eestis on üks riiklik ekspertiisiasutus (EKEI).
- Ekspertiiside loetelu ning ekspertiisiliigi põhiste täiendavate regulatsioonide tegemiseks volitusnormi loomine.
- Ekspertiiside välismaalt tellimise ning ekspertiiside välismaale tegemise regulatsiooni loomine.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Enim mõjutatud:

- EKEI töötajad (142 inimest)

- Prokurörid (191 inimest)
- Uurimisasutuse ametnikud (politseiametnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)
- Kohtunikud (242 inimest)

Vähem mõjutatud:

- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Vangla töötajad (ca 1500 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Kahtlustatavad, süüdistatavad, süüdimõistetud või teised isikud, kellel on seos ekspertiisiga (ekspertiise kokku 2016 a 8669)

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelalus olulisuse kohta

Muudatuste tulemusena kaasajastub ekspertiisiasutuse regulatsioon, mis ei mõjuta otseselt eksperte ega ekspertiisi tellijaid, kuid on laiemalt positiivne muudatus. Vananenud ja ebaselge senine regulatsioon (viitab mitmele erinevale ekspertiisiasutusele) on eksitav ning muudatusega see puudus likvideeritakse.

Kuna seadusega ei ole otstarbekas kehtestada jäika ekspertiiside loetelu ning erinevate ekspertiiside liikide kohta detailset regulatsiooni luua, siis antakse seadusega volitusnorm erinevate ekspertiisiliikide reguleerimiseks madalamalseisvate õigusaktidega, mis võimaldab vajadusel tutvuda spetsiifilisema regulatsiooniga, kuid ei koorma neid, kel seda vajadust ei ole. Muudatus loob rohkem selgust ning on seega positiivne.

Välismaalt ekspertiiside tellimine ning välismaale ekspertiiside tegemine on küll väga väikesearvuline, kuid sellise vajaduse ilmnemisel on vaja teada, kuidas toimida, mistõttu oleks regulatsioon vajalik. Kõige enam puudutab see konkreetne muudatus ekspertiiside peamisi tellijaid ehk kohtunikke ja prokuröre, kella jaoks muutub olukord selgemaks. EKEI roll välismaalt tellimisel on info vahendaja roll, kuid välismaale ekspertiiside tegemise korral on regulatsiooni olemasolu vajalik ka EKEI-le, kuna kehtiv õigus seda ei reguleeri.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Sisejulgeolekule ja kuritegevusele ei mõju riikliku ekspertiisiasutuse kaasaegsem regulatsioon otseselt, kuid kaudselt aitavad paremini toimivad seadused kaasa kuritegevusvastasele võitlusele ja muudatus on seega positiivne. Välismaalt ekspertiisi tellimine või välisriigile selle tegemine mõjutab positiivselt välissuhtlust ning koostööd ekspertiisivaldkonnas.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelalus olulisuse kohta

Väga otsest mõju ei avalda kaasaegse regulatsiooni loomine erinevate asutuste korraldusele, kuna selle tulemusel ei muutu nende töö sisu või maht ega toimu ka muutusi kuludes ning tuludes. Pigem on mõju seotud ekspertiisiasutuse positiivsema mainega, kui asutusel on kaasaegne õiguslik baas, mis kaudselt võib mõjutada nt erialaspetsialiste tulema tööle EKEI-sse või tegema koostööd EKEI-ga. Iganenud regulatsiooniga asutuse suhtes võib seevastu tekkida võimalikel koostööpartneritel kõhklusi asutuse tõsiseltvõetavuse osas.

Ekspertiisiliikide paindlikum ning otstarbekam regulatsioon aga võimaldab ekspertiisi tellijatel oma tööd paremini korraldada, mis on positiivne ja tõuseb menetluse läbiviimise kiirus.

Välismaalt ekspertiiside tellimise ja välismaale ekspertiiside tegemise reguleerimine aitab ära hoida igakordseid läbirääkimisi ja erikokkuleppeid asutuste vahel (nt kes koordineerib, kes maksab tõlke vm) ning võimaldab saavutada paremaid ja kiiremaid tulemusi, näiteks võib lüheneda menetluse aeg, kui on vajadus tellida ekspertiis välismaalt ning kui on täpselt teada, kuidas seda teha. Mingeid lisaülesandeid see kaasa ei too. Samuti ei nõua täiendavaid lisakulusid, kuna praktikas ka täna tellitakse vajadusel ekspertiis välismaalt ja selleks on asutustel vahendid olemas.

Kavandatavate muudatuste mõju puudutab otseselt väga piiratud sihtgruppide ja uuendused ei ole sellised, mille mõju oleks neile märkimisväärse tähendusega ning laiemale isikute ringile avalduv mõju on peaaegu olematu.

11.3.2. Ekspertiiside rahastamine ja hinnakiri.

MUUDATUS

- Ekspertiiside rahastamise aluste ja ekspertiiside hinna kujunemise põhimõtted reguleeritakse seaduse tasandil.
- Ekspertiiside hinnakiri konkreetsete ekspertiisiliikide kaupa kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega.
- Õigusaktides ei nähta ette riigiasutuste omavahelist arveldamist ekspertiiside tellimise ja tegemise korral.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

Enim mõjutatud:

- Kahtlustatavad, süüdistatavad, süüdimõistetud või teised isikud, kellel on seos ekspertiisiga (ekspertiise kokku 2016 a 8669; tasulisi uuringuid telliti 2017 a. 9 kuu jooksul 127)
- Kohtunikud (242 inimest)
- Kohtueksperdid (84 inimest)

Vähem mõjutatud:

- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Uurimisasutuse ametnikud (politseiameetnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)
- Prokurörid (191 inimest)
- Politsei ja piirivalveamet
- Vanglad

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Muudatuste tulemusena korrastub ekspertiiside rahastamise ja hindade temaatika. Hinnakirja kehtestamine Vabariigi Valitsuse määrusega ei tähenda hinnatõusu. Isikutele, kes peavad maksma ekspertiiside eest, ei too hinnakirja viimine seaduse tasandilt määrusesse kaasa mingeid täiendavaid probleeme või kohustusi või muudatusi, kuna hind sellest ei muutu. Selline arusaamine on väär, et Vabariigi Valitsuse määruse lihtsam muutmine võrrelduna seaduse muutmisega annab väiksema garantii inimestele, kes peavad ekspertiiside eest maksma. Vabariigi Valitsuse määruse muutmine on samamoodi protseduureeglitega kaetud ning kontroll selle üle on lähedane seaduse

muutmise, sh kooskõlastus erinevate osapooltega. Seega ei too muudatus kaasa negatiivseid tagajärgi riskirühma kuuluvatele inimestele. Vastupidiselt on positiivne see, kui näiteks uue ekspertiisiliigi tekkimise korral või ka mõne ekspertiisi hinna vähenemise korral on võimalik muudatus teha kiiremini ja paindlikumalt, mis läbi on ka sotsiaalne mõju positiivsem asjassepuutuvate isikute jaoks.

Ekspertiisi tegijate jaoks korrastub süsteem ning näiteks uue ekspertiisiliigi tekkimise korral on selle hinna määramine senisest lihtsam ja kiiremini kasutusele võetav.

Riigiasutuste omavahelise arveldamise temaatikal ei ole puutumust isikutega.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelendus olulisuse kohta

Sisejulgeolekule ja kuritegevusele mõjub ekspertiiside rahastamise ning hinnakirja senisest parem ning paindlikum regulatsioon neutraalselt. Positiivne aspekt on kindlasti selles, et hinnakirja paindlikum täiendamine, näiteks uue ekspertiisiliigi lisamine sinna, aitab kaasa kuritegevusvastasele võitlusele.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelendus olulisuse kohta

Väga suurt ja otsest mõju ei avalda rahastuse ning hinnakirja regulatsiooni korrastamine teistele asutustele peale EKEI. EKEI jaoks tähendab hinnakirja paindlikuma täiendamise võimalus seda, et näiteks uue ekspertiisiliigi lisandumisel nimekirja, on võimalik sellele välja töötada korrektne hinnakiri ning see avaldada ja kasutusele võtta, selle asemel, et rakendada lähedase ekspertiisiliigi hindu. Samal põhjusel on kavandatav muudatus positiivne ka menetlejale (eelkõige kohtunikule), kes ekspertiisi tellib ning selle hinda vajab menetluskorraldustesse (kohtulahendisse) märkimiseks. Mingeid täiendavaid tööülesandeid või olulisi muudatusi töö sisus või töökorralduses muudatus kaasa ei too. Muudatuste jõustumisel on vajalik eksperte ja menetlejaid informeerida ning vajadusel koolitada muutunud põhimõtete rakendamiseks, kuid so ühekordne tegevus ja lisaressurssi ei vaja.

Muudatus mis seondub asutuste vahelise ekspertiiside eest arveldamise lõpetamisega toob kaasa koormuse vähenemise seoses arvete koostamise ja esitamise ning maksmise vajaduse lõppemisega. Alles jääb küll aruandlus tellitud ja tehtud tööde hulga kohta, kuid arvete ja maksmise koormus langeb ära ning seotud asutused (eelkõige menetlusasutused nagu PPA, vanglad jt ning EKEI) saavad vabanevat ressursi kasutada oma põhiülesannete paremaks täitmiseks. Muudatuse läbiviimiseks on vajalik eelnev kokkulepe Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi vahel seni ühekordsete maksetana tasutava raha üleandmise kohta ühelt ministeeriumilt teise eelarvesse.

Laiemalt on mõju väike, kuid otseselt puutuvatele sihtgruppidele on mõju olemas, kuigi mitte suur.

11.4. Raske haiguse definitsioon ja tervisetõendid.

MUUDATUS

- Sama definitsioon raske haiguse kohta kõikides menetlusseadustikes, kasutades selleks väljendit „haigestumisest või terviseseisundist tingitud põhjendatud takistus“.
- Oma kutsetööd tegevatele menetlusosalistele erandi loomine, mille kohaselt nad ei esita

menetlustoimingult puudumise korral tervisetõendit vaid sama töövõimetuslehe, mille nad esitavad oma tööandjale.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm(ad) valdkonnas

- Kohtunikud (242 inimest)
- Prokurörid (191 inimest)
- Advokaadid (ca 900 inimest, kellest kõik ei puutu kokku ekspertiisidega)
- Kohtueksperdid (84 inimest)
- Uurimisasutuse ametnikud (politseiametnikke 3776; neist politseiuurijaid 712)
- Meditsiinitöötajad, kes väljastavad tõendeid menetlusasutustele haigestunud isikute kohta (praktiliselt on peamine tõendi väljastaja perearst, keda oli 2015 a. 934 inimest⁴⁸)
- Kõik isikud, keda kutsutakse menetlustoimingule ning kes ei saa haiguse tõttu ilmuda ja pöörduvad meditsiinitöötaja poole sellekohase tõendi saamiseks. Selliste isikute arv on teadmata ning seda ei ole võimalik andmebaaside alusel tuvastada.

Sotsiaalne mõju (riskirühma kuuluvate inimeste õigused)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelalus olulisuse kohta

Raske haiguse definitsiooni muudatus ning kõikides menetlusseadustikes sama sõnastuse kasutamine ei avalda kuigivõrd mõju menetlustoimingule kutsutud isikutele, kes on haigestunud ja pöörduvad arsti poole tõendi saamiseks, kuna muudatuse tulemusel ei vähene ega muutu nende haigusseisundite hulk, mille korral arst tõendi väljastab. Küll aga muutub olukord selgemaks meditsiinitöötajatele, kes tõendi väljastavad, eriti positiivne on kõikides menetlusseadustikes regulatsiooni ühtlustamine, mis võtab arstilt vajaduse süveneda detailselt menetlusseadustiku regulatsiooni, mis ei ole meditsiinitöötaja ülesanne.

Oma kutsetööd tegevate menetlusosalistega seotud muudatus puudutab samuti meditsiinitöötajaid, kes ei pea enam väljastama haigestumise korral kahte eraldi dokumenti- töövõimetuslehte tööandjale ning tõendit menetlustoimingult puudumise kohta. Väga positiivne mõju on samal põhjusel kutsetööd tegevatele isikutele, kes ei pea haiguse korral mitut dokumenti nõutama.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (sisejulgeolek ja võitlus kuritegevusega)

Avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Sisejulgeolekule ja kuritegevusele otsest mõju muudatused ei avalda, kuid kaudselt on paremini reguleeritud ning korrastatud süsteem positiivse mõjuga.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele (asutuste korraldus)

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühma(de)le ja järelalus olulisuse kohta

Raske haiguse definitsiooni selgem ja ühtne regulatsioon aitab kaasa menetlejate tööle seeläbi, et menetleja ei pea igakordselt eraldi süvenema erinevates menetlusseadustikes olevasse erinevasse definitsiooni. Mingil määral võib see aega kokku hoida ning tööd lihtsustada, kuid kuna terviselikel põhjustel menetlustoimingutelt puudumiste arv ei ole suur, siis ei ole kokkuhoid märkimisväärne.

Muudatus, mis puudutab oma kutsetööd tegevate isikute regulatsiooni muutmist on kasulik eelkõige

⁴⁸ https://intra.tai.ee/images/prints/documents/149155313037_Arstdid_Eestis_2017.pdf

neile inimestele endile, kelleks võivad olla ka riigiasutuste töötajad (nt prokurörid). Menetleja jaoks ei ole oluline, milline tõend või dokument puudumise korral esitatakse, kui selles leidub vajaminev info, mistõttu ei ole muudatusel suurt mõju menetlejatele. Küll aga on kokkuvõid tervishoiutöötajate jaoks, kes ei pea sama haigusjuhtumi korral väljastama mitut erinevat dokumenti oma kutsetööd tegevale isikule, kes on haigestunud ja ei saa osaleda menetlustoimingul ega käia tööl.

Arvestades sihtrühma suurust ning mõju esinemise sagedust ja selle iseloomu, võib mõju pidada väheoluliseks.

12. Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

Kavandatavate muudatustega ei kaasne täiendavat koormust ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele. Kavandatavad muudatused on peamiselt seotud õigusaktide kaasajastamisega ning paljuski pigem järgib praktika juba käesoleval ajal seda, mis muudatustega reguleerida kavandatakse. Muudetav regulatsioon peaks pigem vähendama ettevõtete ja kodanike halduskoormust, olema paindlikum ja võimaldama kiiremat ning efektiivsemat menetlust. Seega ei ole muudatuse mõju otseselt suur, kuid on siiski väga oluline, kindlasti positiivne ning tulevikku suunatud.

13. Muudatuste rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse eeldatavad kulud ja tulud

Enamus kavandatavaid muudatusi ei too kaasa kulu ega ka suurt kokkuvõidu või tulu. Peamine kokkuvõid tuleb tööprotsesside lihtsustumisest saadavast ajalisest kokkuvõidust, kuid selle maht ei ole nii suur, et võimaldaks näiteks ametikohtade kokkuvõidu ja koondamist. Pigem annab ajaline kokkuvõid võimaluse tegeleda paremini seniste tööülesannetega või uute võimalike tööülesannetega, mille tegemiseks muidu oleks vaja täiendavat ressursi.

Ühekordne minimaalne kulu seondub koolitustega ja infopäevadega, mis tuleb korraldada seadusemuudatuste tutvustamiseks pärast muudatuste jõustumist. Kuna muudatused ei ole nii suured, et oleks vajalik koolitusteks eraldi vahendeid ette näha, vaid see toimub tavapärase koolitustegevuse raames.

14. Edasine mõjude analüüs

Käesoleval juhul puudub vajadus põhjaliku mõjuanalüüsi koostamiseks HÕNTE § 46 lõike 3 järgi, kuna kavandatavad muudatused ei seonu oma olemuselt uute tööprotsessidega ega muude sisuliste uuendustega vaid praeguse tegevuse parema, paindlikuma ja kaasaegsema reguleerimisega.

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

15. Valitav lahendus

Valitavaks lahenduseks on VTK punktis 9 käsitletud regulatiivsed võimalused, mis keskenduvad:

- kohtuekspertiisi ja erinevat liiki eksperte ning nende tegevust käsitlevatele mõistetele;
- kohtuekspertiisi valdkonnas kasutatavatele andmekogudele ja registritele;
- ekspertiisitegevuse korraldamisele ja rahastamisele;
- raske haiguse definitsioonile ja tervisetõenditele.

15.1. Töötatakse välja uus tevikseadus	X	15.2. Muudatused tehakse senise seaduse struktuuris	

15.3 Selgitus	Käesoleva VTK-ga kavandatakse uue tervikteksti koostamine, kuna muudatuste sisseviimisel kehtivasse seadusesse (KES) tekiks hulgaliselt rohkete muudatuste ja parandustega sätteid ning ülamärkega paragrahve ning seaduse struktuur oleks raskesti järgitav. Kuna ajakohastamist vajab kogu regulatsioon, siis on otstarbekam ja normitehniliselt mõistlikum koostada uus tervikseadus, mis sisaldaks nii kehtivast seadusest allesjäävat regulatsiooni kui ka uut regulatsiooni. Lisaks KES-i terviktekstile on vajalik teha väiksemaid muudatusi ka teistesse seadustesse, mis tehakse senise seaduse struktuuris.
16. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid	
Kohtuekspertiisiseadus- luuakse uus terviktekst. Lisaks vajavad muutmist kriminaalmenetluse seadustik, tsiviilkohtumenetluse seadustik. Muutmist vajavad kõik KES-i alusel antavad rakendusaktid. Üle vaatamist vajavad ka kõik muud puudutatud õigusaktid.	
17. Edasine kaasamise plaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse	
Eelnõu koostamisel või kooskõlastamisel antakse võimalus arvamuse avaldamiseks Siseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Rahandusministeeriumile ning teistele ministeeriumitele, prokuratuurile, Politsei- ja Piirivalveametile, õiguskantsleri kantseleile, Eesti Advokatuurile, Riigikohtule ja kohtutele. Koostööd jätkatakse EKEI-ga, kus moodustatud töögrupiga koostati käesolev VTK. Samuti kaasatakse erinevaid RTE-dega seotud erialaseltse ja kutsekvalifikatsiooni andvaid asutusi. Sõltuvalt konkreetse muudatuse iseloomust võib põhjendatud olla ümarlaua korraldamine või jooksvalt mitteametlik suhtlus. Kaasamise eesmärgiks on võtta eelnõu koostamisel aegsasti arvesse osalejate seisukohti.	
18. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg	
Põhjalikku mõjuanalüüsi ei koostata	
19. Eeldatav kontseptsiooni (HÕNTE § 1 lg 3) valmimise ja kooskõlastamisele saatmise aeg (kui järgmise sammuna koostatakse eelnõu kontseptsioon)	Eelnõu kontseptsiooni ei koostata
20. Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamise aeg	Eelnõu koostatakse 2018 a I poolaastal
21. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	2019 aastal
22. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna nõunik Anne Kruusement, anne.kruusement@just.ee